

ΜΑΗΣ '68

20 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Συνεντεύξεις στην Ινώ Αφεντούλη

Κον Μπεντίτ - Ζεσμάρ - Κραβέτς
Κριβίν - Αμπέλ - Κουσνέρ - Βεμπέρ
Μπουγκρώ - Μπυρνιέ - Ασουλίν
Χατζηνικολάου



οδυσσεάς

Η Ινώ Αφεντούλη γεννήθηκε το 1960 στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στην πολιτική επικοινωνία στο Παρίσι. Από το 1984 γράφει στην *Αυγή* και από τον Ιούνιο του 1987 συνεργάζεται με το ραδιοφωνικό σταθμό *ΑΘΗΝΑ 9,84*.

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΠΕ
ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΜΑΪΟΣ 1988

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΠΕ
ΣΟΛΩΝΟΣ 116, ΑΘΗΝΑ 106 81
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575

*Το βιβλίο αυτό δεν θα γραφόταν
χωρίς την παρότρυνση
του Πέτρου Καβάσαλη
και τη σημαντική βοήθεια
του Θόδωρου Γκοτσόπουλου και
του Σταύρου Κωσταντακόπουλου.*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα βιβλίο για το Μάη, είκοσι χρόνια μετά, γεννιέται αυτομάτως μ' ένα πλην: έρχεται μετά από υπερεκατόν τόσο άλλα πονήματα που έχουν επιχειρήσει ν' αναλύσουν, να περιγράψουν, να ιχνογραφήσουν, ή να ψάξουν απλώς το φαινόμενο.

Επομένως πρέπει ν' αποφύγει αυτές τις επικίνδυνες επαναλήψεις.

Άλλωστε καμιά από τις ερμηνείες, που δόθηκαν για το Μάη δεν μπόρεσε να επιβληθεί ως αποκλειστική. Γιατί ο Μάης ήταν ένα φαινόμενο πολύπλοκο, σε μεγάλο βαθμό μη ρασιοναλιστικό, και μόνο ως τέτοιο θα μπορούσε να ερμηνευθεί, με τον κίνδυνο δηλαδή ότι πολλά ερωτήματα θα έμεναν αναπάντητα.

Το βιβλίο αυτό δεν θέλησε –και δεν θα μπορούσε να προτείνει μια επιπλέον ερμηνεία.

Θελήσαμε να είναι ένα βιβλίο μαρτυρίας. Όχι για το τότε αλλά για το μετά. Και κυρίως για το σήμερα.

Πώς οι πρωταγωνιστές του Μάη βλέπουν τον εαυτό τους και το κίνημα είκοσι χρόνια μετά.

Η ανάλυση λοιπόν γίνεται «εν ψυχρώ» και αυτό είναι ίσως το συν ενός τέτοιου βιβλίου.

Το κεντρικό ερώτημα των συνεντεύξεων, που άλλοτε τίθεται άμεσα και άλλοτε προκύπτει έμμεσα είναι: «Τι θα μπορούσε να λεχθεί σήμερα, το 1988, για το Μάη του '68».

Εάν υπάρχει θεαίως κάτι. Εάν η έννοια δεν είναι νεκρό γράμμα, για όσους απαντούν.

Ο Μάης, ή μάλλον ο απόχός του, ήρθε σε μας με πολλά μυθοποιητικά στοιχεία, ίσως ακριβώς γιατί δεν συνέθη και εδώ όπως σ' όλη την Ευρώπη, επιχειρήσαμε μια προσέγγιση αποφορτισμένη. Να μιλήσουμε για απομυθοποίηση θα ήταν πολύ. Πριν από μας αυτό έχει γίνει απ' όσους τον έζησαν και τον έφτιαξαν.

Και ήδη γι' αυτούς ο Μάης είναι ιστορία. Μια σκονισμένη φωτογραφία φυλαγμένη με τρυφερότητα. Τα ψυχοδράματα έχουν τελειώσει.

Είκοσι χρόνια μετά δεν μπορούν να είναι «εκτός κοινωνίας» ούτε στο αντίθετο ρεύμα.

Όσοι δεν το κατάλαβαν το πλήρωσαν πολύ ακριβά.

Οι περιορισμοί – χρόνου, έκτασης κλπ. – μιας δημοσιογραφικής έρευνας, επιβάλλουν έναν ορισμένο αριθμό συνομιλητών. Πώς έγινε η επιλογή αυτή;

Με το κριτήριο της αντιπροσωπευτικότητας. Με την έννοια να καλυφθεί, κατά το δυνατόν, το φάσμα των τάσεων που υπήρχαν στο Μάη.

Έτσι, από το «γενικό επιτελείο» του κινήματος, αυτό που σχηματίστηκε τη νύχτα της 3ης προς 4η Μαΐου, μιλούν ο Αλαίν Ζεσμάρ, ο Ντανιέλ Κον Μπεντίτ, ο Ανρί Βεμπέρ, ο Μαρκ Κραβέτς, ο Αλαίν Κριθίν, ο Μπουγκρώ.

Απουσιάζουν γιατί αρνούνται πια να μιλήσουν για το Μάη ο Ζακ Σωβαζό και ο Σερζ Ζυλί.

Η επιλογή αυτή, με το κριτήριο της αντιπροσωπευτικότητας και τις φυσικές του αδυναμίες, δεν πρέπει να οδηγήσει στην «εκ του αντιθέτου» συναγωγή ότι το άθροισμα των γνωμών αυτών μας δίνει το άθροισμα του Μάη. Γιατί το Μάη

ξεπεράστηκαν και πρόσωπα και σχήματα και από ένα φαινόμενο συλλογικό ξεπήδησε ένας ιδιότυπος ηδονιστικός, απελευθερωτικός ατομισμός.

Τι ήταν το '68;

Επανάσταση, εξέγερση, ατομική έκφραση, απεγνωσμένη κραυγή ελευθερίας, ουτοπία, άσκηση στιλ;

Ήταν όλα αυτά μαζί –όσο υπερβολικά και αν ηχεί ένας τέτοιος μαζιμαλισμός.

Ήταν η συνάντηση πολλών τάσεων και ταυτόχρονη έκφρασή τους χωρίς να καταπνίγει η μια την άλλη.

Γι' αυτό ήταν πλούσιο, πολύχρωμο, γιορταστικό, «φανταστικό».

Τυχαίο ή προμελετημένο; Και τα δυο επίσης. Επαναστατική κρίση ή γιορτή χωρίς κίνητρα;

Ο κατάλογος των διαζευκτικών παραθέσεων μπορεί να συνεχίζεται επ' άπειρον.

Γιατί όπως λέει ο Ενγκάρ Μορέν* ο Μάης μας επιβάλλει ένα μετακαρτεσιανό τρόπο σκέψης, μας επιβάλλει να εγκαταλείψουμε τις καθαρές και διακριτές ιδέες και ν' αντιμετωπίσουμε ως όλον στοιχεία αντιφατικά. Ακριβώς γιατί μετά το Μάη όλα άλλαξαν και τίποτα δεν άλλαξε.

Εάν υπάρχει ένα νήμα που μπορούμε να ξετυλίξουμε για μια σχετική έστω ιστορική εξήγηση του Μάη, αυτό είναι η δεκαετία που προηγήθηκε.

Το Μάη βρίσκουν έξοδο αναζητήσεις στο χώρο της νεολαίας που είναι αισθητές αρκετά χρόνια πριν, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '60. Εάν σχηματικά μιλήσουμε για γενιά πρόκειται για όσους γεννήθηκαν μεταξύ 1940-1950. Είναι η πρώτη γενιά που ανδρώνεται μετά τον πόλεμο, που γνωρίζει τη μετάβαση από τη στέρηση στην ευημερία, περνάει όμως από διαφορετικά κανάλια ριζοσπαστικοποίησης.

* Pouvoirs, τ. 39, σ. 71-79.

Έτσι, το Μάη συναντώνται οι παλιοί της «Ένωσης Κομμουνιστών Φοιτητών» (UEC) και του αντιαποικιοκρατικού αγώνα για την Αλγερία, οι υποστηρικτές μας «συνδικαλιστικής αριστεράς» και η ομάδα της Ναντέρ η «22 Μάρτη», οι τροτσκιστές, οι μαοϊκοί και άλλες μικρότερες ομάδες, χωρίς καμιά να μπορεί να διεκδικήσει αποκλειστικά, το ξαναλέμε, την πατρότητά του.

Ο Μάης «συνειδητοποιείται», ίσως, αφού τελειώνει αλλά κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι τον «κατέχει» όταν αρχίζει.

Ο Μάης «συμβαίνει» και μπορεί να εκληφθεί ως κορύφωση των επεισοδίων που αρχίζουν στο Πανεπιστήμιο της Ναντέρ το Μάρτιο του '68, πολύ γρήγορα όμως παίρνει την έκταση που πήρε γιατί δεν έρχεται απ' τον ουρανό.

Το έδαφος είναι προετοιμασμένο και από τις ζυμώσεις που γίνονται στη διάρκεια της δεκαετίας του '60 και ριζοσπαστικοποιούν όσους περνούν από το Πανεπιστήμιο, αλλά και από τη διεθνή συγκυρία της νεολαιίστικης εξέγερσης.

1958-1968: μια δεκαετία αναθρασμού

Η Γαλλία από τις 4 Σεπτεμβρίου 1958 εισέρχεται σε μια νέα περίοδο: με την ψήφιση του συντάγματος που εισήγαγε ο Ντε Γκωλ γίνεται προεδρική δημοκρατία, με δεσπόζουσα αν όχι απόλυτη προσωπικότητα της πολιτικής ζωής τον ίδιο.

Ο Ντε Γκωλ επιβάλλει ένα αυταρχικό, πατερναλιστικό πρότυπο διακυβέρνησης που επεκτείνεται πέραν της πολιτικής, συναντάει τις πιο συντηρητικές κοινωνικές και ηθικές αντιλήψεις της γαλλικής ενδοχώρας. Ο Ντε Γκωλ –πατέρας του Έθνους πολλαπλασιάζει την εσωστρέφεια, τον πουριτανισμό και την ξενοφοβία της γαλλικής κοινωνίας.

Επιπλέον, την εποχή εκείνη η Γαλλία έχει ένα ανοικτό μέτωπο: τον πόλεμο της Αλγερίας.

Από την άνοιξη του '60 η διαμαρτυρία εναντίον του πολέμου κερδίζει τ' αμφιθέατρα.

Στη διάρκεια των διακοπών του Πάσχα, στο συνέδριό της στη Λυόν η Εθνική Ένωση Γάλλων Φοιτητών (UNEF) αποφασίζει να συνάψει επίσημες σχέσεις με τη Γενική Ένωση Μουσουλμάνων Αλγερινών Φοιτητών (UGEMA), την πανεπιστημιακή οργάνωση του FLN, του Μετώπου για την Απελευθέρωση της Αλγερίας.

Σε περίοδο πολέμου αυτό ισοδυναμούσε περίπου με προδοσία. Πολλοί φοιτητές δραστηριοποιούνται στα παράνομα δίκτυα βοήθειας προς το FLN, και αρκετοί θα συλληφθούν.

Η Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών (UEC)

Η στάση του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος απέναντι στο FLN είναι εντελώς αρνητική. Θεωρεί τις ενέργειές του προβοκατόρικες και αποδοκιμάζει τις φοιτητικές πρωτοβουλίες για συνεργασία μαζί του.

Δεν είναι ίδια όμως η στάση της φοιτητικής οργάνωσης του ΓΚΚ, της Ένωσης Κομμουνιστών Φοιτητών (UEC) που ήδη από το Δεκέμβριο του 1960 με άρθρο του γενικού γραμματέα της, Φιλίπ Ρομπριέ, στο περιοδικό της οργάνωσης, την Κλαρτέ, διαφοροποιείται από τη γραμμή του κόμματος.

Η Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών είναι ένα από τα σημαντικότερα κανάλια ριζοσπαστικοποίησης της νεολαίας εκείνη την εποχή, ίσως η ισχυρότερη δεξαμενή απ' όπου θ' αντλήσει ο Μάης του '68.

Ιδρύεται το 1956 με απόφαση του 14ου Συνεδρίου του ΓΚΚ. Πολύ γρήγορα, γύρω στις αρχές του '60, και κάτω από την επίδραση των μεταρρυθμίσεων του Χρουτσώφ στη Σοβιετική Ένωση αλλά και των μηνυμάτων που φθάνουν πέρα από τις

Άλπεις, από την Ιταλία, το κλίμα στην UEC θ' αρχίσει ν' αλλάξει.

Τα άρθρα που δημοσιεύονται στην Κλαρτέ είναι πρόκληση για το Κόμμα. Ξεφυλλίζοντας τα τεύχη εκείνης της εποχής βρίσκουμε πολλούς από τους μετέπειτα πρωταγωνιστές του Μάη και αρκετούς από τους συνομιλητές μας (Κουσνέρ, Αμπέλ, Μπυρνιέ...).

Τέλη του '61 ο Αλαίν Κριθίν, από τον κύκλο Ιστορίας της UEC, παίρνει την πρωτοβουλία της δημιουργίας του «Ενωμένου Αντιφασιστικού Μετώπου» (FUA) που θα συσπειρώσει πέρα από τους κομμουνιστές ένα πολύ μεγάλο αριθμό φοιτητών που εναντιώνονταν στον αποικιοκρατικό πόλεμο της Αλγερίας.

«Το FUA θα κάνει θαύματα, γράφουν οι Αμόν και Ροτμάν.* Εξαλείφει τον κατακερματισμό του φοιτητικού κόσμου, καταρρίπτει τα κομματικά φράγματα και αποκαλύπτει ότι οι φοιτητές μπορούν να είναι μια πολιτική δύναμη από μόνοι τους».

Φυσικά το κόμμα είναι αντίθετο γι' αυτή την πρωτοβουλία.

Την εποχή εκείνη όμως υπάρχει άλλος ένας μαγικός καθρέφτης για τους νεαρούς κομμουνιστές της UEC. Είναι η Κούβα και το μοντέλο επανάστασης που φέρνει.

Όπως η Αλγερία έτσι και η Κούβα προσφέρουν τη διέξοδο που η Γαλλία δεν μπορεί να προσφέρει: την επανάσταση.

Φθάνοντας στο 1963 η UEC έχει πλέον εντελώς απομακρυνθεί από τις θέσεις του κόμματος.

«Οι θέσεις της UEC απομακρύνονται από τις θέσεις του εργατικού κινήματος στη Γαλλία. Θα γίνει ένα μικρό κόμμα εκτός του κομμουνιστικού κόμματος» προβλέπει το όργανο της Κ.Ε. του ΓΚΚ France Nouvelle. Το 6ο συνέδριο της UEC,

* Hervé Hamon, Patrick Rotman, Génération, Ed. du Seuil, Paris 1987, t.1, p.98. Το βιβλίο αυτό αποτέλεσε τη βασικότερη πηγή των στοιχείων που δημοσιεύουμε.

το Φεβρουάριο του 1963, τελειώνει με τη θριαμβευτική επικράτηση των «Ιταλών» στο Εθνικό Γραφείο της οργάνωσης.

«Είναι αλήθεια ότι το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα αντανακλά τις ελπίδες μας. Γιατί είναι το μοναδικό στη Δυτική Ευρώπη που μπορεί να βρει σοσιαλιστική διέξοδο στα προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας, θα πουν οι «Ιταλοί» σε συνέντευξή τους στο France-Observateur.

Ήδη, το 1963...

Η UEC εκείνη την εποχή δεν είναι απλώς μια πολιτική οργάνωση. Είναι χώρος πολιτικής έκφρασης και ζύμωσης ενός πολύ ευρέος φάσματος νέων ανθρώπων και χώρος διαμόρφωσης μιας ελίτ.

«Η Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών ήταν ο πιο σικ και πιο ριζοσπαστικός χώρος την εποχή εκείνη, όπου συναντούσε τους πιο ενδιαφέροντες ανθρώπους» γράφουν οι Αμόν και Ροτμάν.

Το βιβλιοπωλείο της Κλαρτέ στην πλατεία Πωλ-Παινλεβέ, απέναντι από τη Σορβόνη, είναι το γενικό επιτελείο της UEC, ένα *must* θα λέγαμε σήμερα όπου διασταυρώνονταν άνθρωποι και ιδέες.

Η Κλαρτέ θ' αποτελέσει εργαστήριο μοναδικό συλλογικής έκφρασης αλλά και εμπειρία ανεπανάληπτη για όσους συμμετέχουν στη συντακτική της επιτροπή. Πουλάει σχεδόν 30.000 τεύχη.

Το κόμμα βεβαίως δεν βλέπει με καλό μάτι όλα αυτά.

Ήδη από το έβδομο συνέδριο, το Μάρτιο του 1964, η UEC θα τεθεί «υπό επιτήρηση». Το Εθνικό Γραφείο των «Ιταλών» θα επιβλέπεται από τον Ρολάν Λερούα (τότε γραμματέα της κ.ε. και σήμερα διευθυντή της Ουμανιτέ).

Η ανανέωση θα ενταφιαστεί οριστικά στο όγδοο συνέδριο της UEC, αρχές Μαΐου του 1965.

Έχει προηγηθεί η δημοσίευση στη MONDE ανοιχτής επιστολής του Εθνικού Γραφείου της οργάνωσης προς το Κόμμα.

Και φυσικά λίγους μήνες νωρίτερα, στις 15 Οκτωβρίου 1964, η καθαίρεση του Χρουτσώφ...

UNEF – Συνδικαλιστική Αριστερά

Η UEC ήταν ένα αναντικατάστατο πολιτικό πλαίσιο ζύμωσης νέων ιδεών και γι' αυτό αποτέλεσε τόπο ετερογενών συγκλίσεων.

Γύρω της, διάφορες τάσεις του φοιτητικού κινήματος δημιουργούν παράλληλους κύκλους.

Η UNEF, το κεντρικό φοιτητικό συνδικάτο, η γαλλική Ε-ΦΕΕ, βρίσκεται το 1963 σ' ένα σταυροδρόμι.

Ενώ το 1961 αντιπροσώπευε πάνω από ένα φοιτητή στους δύο και αποτελούσε το διάδρομο συνάντησης του φοιτητικού κινήματος με την πολιτική (ο ρόλος που έπαιξε στον πόλεμο της Αλγερίας ήταν καθοριστικός) αλλά και με το εργατικό κίνημα, το 1963 υπάρχει μια τάση προς την αποϊδεολογικοποίηση και την ενασχόληση με ζητήματα πιο «πρακτικά», όπως η ποιότητα της πανεπιστημιακής παιδείας, το περιεχόμενο σπουδών κλπ.

Την άνοιξη του '63 δύο φοιτητικές οργανώσεις η «Ομοσπονδία Ομάδων Φιλολογικών Σπουδών» (FGEL) και η «Ένωση Φοιτητών Ιατρικής Παρισιού», (AGEMP) προωθούν την ιδέα της δημιουργίας μιας «συνδικαλιστικής αριστεράς».

Τι προσθεύει η συνδικαλιστική αριστερά;

Τις θέσεις της βρίσκουμε διατυπωμένες σ' ένα άρθρο των Κραβέτς, Πενινού και Γκριζέ στους Temps Modernes το φθινόπωρο του '63.

Στόχος της κίνησης είναι η αξιοποίηση των αιτημάτων του φοιτητικού κόσμου για την ανάπτυξη ενός επιθετικού μαζικού κινήματος που θα στραφεί εναντίον της γκωλικής κυριαρχίας

στη γαλλική κοινωνία αλλά και εναντίον του σταλινισμού του ΚΚ.

Με άλλα λόγια, οι εμπνευστές της συνδικαλιστικής αριστεράς ήθελαν ν' αποσταθεροποιήσουν την «πολιτική κοινωνία» στηριζόμενοι σε μια σειρά αντιδράσεων, σ' ένα σεισμό, της «κοινωνίας των πολιτών». Είναι μια ιδέα που θα ξαναβρούμε το Μάη, στη διάσταση κοινωνικού και πολιτικού.

Επηρεασμένοι από τις θέσεις του Αντρέ Γκορζ και του Λούτσιο Μάγκρι οι οπαδοί της συνδικαλιστικής αριστεράς πίστευαν ότι το καίριο ζήτημα της εποχής που συνδεόταν άμεσα και με το Πανεπιστήμιο ήταν το ζήτημα του εκσυγχρονισμού. Και θεωρούσαν ότι ο πυρήνας του προβλήματος ήταν εάν ο εκσυγχρονισμός θα γινόταν με τεχνοκρατικό τρόπο, οπότε θα συνδεόταν από άنيση αναδιανομή του πλούτου και της εξουσίας, ή θα γινόταν με τρόπο δημοκρατικό οπότε θ' άνοιγε ένας χώρος νέων διεκδικήσεων, διαφορετικών, όπως η ποιότητα της καθημερινής ζωής, η σχέση με τον πολιτισμό, οι αποφάσεις για τον τρόπο δουλειάς, η συμμετοχή.

Ο Αλτουσέρ και ο κύκλος της Εκόλ Νορμάλ

Η περιήγηση στα πριν το Μάη χρόνια δεν θα μπορούσε να μην περάσει από τη μυθική για πολλούς παρουσία του Αλτουσέρ στην Εκόλ Νορμάλ.*

Την ακαδημαϊκή χρονιά '61-'62 ο φιλόσοφος αρχίζει το πρώτο του σεμινάριο για τον Μαρξ. Γύρω από τον Αλτουσέρ δημιουργείται ένας στενός κύκλος πιστών μαθητών. Σκοπός:

* Ecole Normale Supérieure (ENS): μια από τις «μεγάλες σχολές» της Γαλλίας, με έμφαση στις κλασικές σπουδές, που προετοιμάζει καθηγητές για τα λύκεια.

η αποκατάσταση της μαρξιστικής θεωρίας και της λειτουργίας του διανοούμενου.

Ο Αλτουσέρ είχε πεισθεί, και είχε πείσει γι' αυτό και τους μαθητές του, ότι η επιχείρηση της θεωρητικής αποκατάστασης του Μαρξ θα είχε βαθιές πολιτικές επιπτώσεις στο Κομμουνιστικό Κόμμα. Παρέμενε μέλος του κόμματος γιατί πίστευε ότι ήταν η αναπόφευκτη δίοδος επικοινωνίας των διανοομένων με την εργατική τάξη.

Λίγο πριν τα Χριστούγεννα του '64 η ομάδα της Εκόλ Νορμάλ θα εκδώσει το πρώτο τεύχος των Μαρξιστικών-Λενινιστικών Τετραδίων.

Το σχέδιο του Αλτουσέρ για το Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν το εξής: θα έπρεπε σε μια πρώτη φάση η ομάδα να συμμαχήσει με την ηγεσία του κόμματος ώστε αυτή να μπορέσει να αποβάλει τους δεξιούς αναθεωρητές αλλά και τη λεγόμενη αριστερή αντιπολίτευση (τροτσκιστές κλπ.) και αφού αυτό επιτευχθεί, να αντιμετωπίσει σε μια δεύτερη φάση το ρεβιζιονισμό της ηγετικής ομάδας του ΚΚ.

Από μια άποψη, έλεγε ο Αλτουσέρ στους μαθητές του, είμαστε τυχεροί που έχουμε ένα κομμουνιστικό κόμμα σταλινικό. Γιατί χάνει μεν την ευελιξία του αλλά διατηρεί τους δεσμούς του με την εργατική τάξη. Εάν υιοθετούσε μια ανανέωση «αλά ιταλικά» θα κινδύνευε σοβαρά να χάσει και τη συνοχή και τις δυνάμεις του.

Μ' αυτό το σκεπτικό οι μαθητές του Αλτουσέρ θα μπουν στο Εθνικό Γραφείο της UEC μετά την εκδίωξη των «Ιταλών» στο 8ο συνέδριο συμμαχώντας με τους σταλινικούς.

«Για ένα καλύτερο συσχετισμό δυνάμεων» θα πει ο πιο πιστός μαθητής του δασκάλου, ο Ρομπέρ Λινάρ, που δεν θα αργήσει, όπως και όλη η ομάδα σιγά σιγά, ν' αναγνωρισθεί στο μαοϊσμό.

Στις 11 Δεκεμβρίου 1966 στο αμφιθέατρο της Εκόλ Νορμάλ ιδρύεται από εκατό περίπου πρώην μέλη της UEC η Ένω-

ση Κομμουνιστικών Νεολαίων (μαρξιστικών-λενινιστικών) – UJC (ml) , με φιλοκινεζική απόκλιση.

Μετά από ένα ταξίδι στην Κίνα η ηγετική ομάδα της UJC (ml) θ' αποκηρύξει εμμέσως τον Αλτουσέρ, τον αστό διανοούμενο, όπως γράφτηκε στο εσωτερικό της δελτίο και θα υιοθετήσει τη γραμμή της «εγκατάστασης»* (établissement) μέσα στις μάζες, στο προλεταριάτο. Τα μέλη της UJC θα εγκαταλείψουν τις ως τότε ασχολίες τους και θα σκορπιστούν σ' όλη τη Γαλλία, δουλεύοντας σε εργοστάσια.

Ο Ρομπέρ Λινάρ διαγράφοντας μια τραγική προσωπική πορεία, υιοθετώντας όλο και περισσότερο σχεταριστικές θέσεις, θα θεωρήσει το Μάη μικροαστικό κίνημα και θα εξαφανιστεί στη διάρκεια των γεγονότων. Οι άλλοι, ευτυχώς, δεν θα κάνουν το ίδιο...

Οι τροτσκιστές

Ο Αλαίν Κριθίν, ο Ανρί Βεμπέρ, η Ζανέτ Αμπέλ (και όχι μόνο βέβαια) αρκετά χρόνια πριν τη διαγραφή τους από την UEC το 1965, μετά το 8ο συνέδριο, είχαν «διπλή ένταξη».

Ήταν μέλη και της Τέταρτης Διεθνούς.

Η ισχυρότερη οργάνωση των τροτσκιστών στην UEC ήταν ο Τομέας «Γράμματα» της Σορβόνης, η λεγόμενη «αριστερά» της Ένωσης Κομμουνιστών Φοιτητών.

Οι προβληματισμοί τους είχαν ως άξονα τις θέσεις του Ερνέστ Μαντέλ για τη δυνατότητα της επανάστασης σε μια αναπτυγμένη καπιταλιστική κοινωνία (βλ. συνέντευξη Ζανέτ Αμπέλ).

Λίγο μετά τη διαγραφή των «Ιταλών» από την UEC θα έλ-

* L' établi, είναι ο τίτλος του βιβλίου του Ρομπέρ Λινάρ, Ed. de Minuit, Paris, 1978.

θαι η σειρά των τροτσκιστών. Με αφορμή την πολεμική εναντίον της υποστήριξης από το ΓΚΚ της υποψηφιότητας Μιτεράν (στις προεδρικές εκλογές του 1965) ο Αλαίν Κριβίν και οι φίλοι του θα διαγραφούν από την οργάνωση.

Τον Απρίλιο του 1966 μια νέα οργάνωση θα δημιουργηθεί η -τροτσκιστική- «Κομμουνιστική Επαναστατική νεολαία» (JCR).

Η JCR από την ίδρυσή της θα ρίξει το βάρος στην υπόθεση του Βιετνάμ, μετέχοντας στις επιτροπές βάσης ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ (CBN).

Επιτροπές για το Βιετνάμ

Στα τέλη του 1966 αναπτύσσεται ένα ευρύτατο κίνημα διαμαρτυρίας ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ.

Συγκροτούνται επιτροπές συμπαράστασης σε όλη τη Γαλλία και το έργο του συντονισμού τους αναλαμβάνει η Εθνική Επιτροπή για το Βιετνάμ (CBN) στην οποία μετέχουν ο Ζαν-Πωλ Σαρτρ, ο Πιερ Βιντάλ Νακέ, ο Λωράν Σβαρτς. Και από τη νεολαία ο Αλαίν Κριβίν, ο Μπερνάρ Κουσνέρ, ο Μπυρνιέ, ο Κραβέτς.

«Σιτυασιονιστές»

Το σκάνδαλο του Στρασβούργου ξεσπάει στις 26 Οκτωβρίου 1966. Μια ομάδα φοιτητών διακόπτει το πρώτο μάθημα κυβερνητικής του Αβραάμ Μολς που έχει την έδρα της ψυχοκοινωνιολογίας. Του πετούν ντομάτες και ο διακεκριμένος καθηγητής αναγκάζεται ν' αποχωρήσει. Οι φοιτητές δηλώνουν «σιτυασιονιστές» και κατηγορούν τον Μολς ότι κατασκευάζει

στελέχη επιχειρήσεων σύμφωνα μ' ένα συγκεκριμένο μοντέλο*.

Τι είναι οι «σιτυασιονιστές»;

Η «Σιτυασιονιστική Διεθνής» ιδρύθηκε το 1957 από συνεργιστές της πολιτικής και εξέδιδε μια επιθεώρηση με τον ίδιο τίτλο, όπου αποκηρύσσονταν μετά βδελυγμίας οι γραφειοκρατικές δικτατορίες Ανατολής και Δύσης.

«Η ανθρωπότητα δεν θα είναι πραγματικά εντυχιμένη παρά μόνο την ημέρα που ο τελευταίος γραφειοκράτης θα έχει κρεμαστεί από τα έντερα του τελευταίου καπιταλιστή» μπορούσε κανείς να διαβάσει στο περιοδικό.

Το καλοκαίρι του '66 μέσα στη γενική αδιαφορία οι «σιτυασιονιστές» φοιτητές του Στρασβούργου παίρνουν την πλειοψηφία στον τοπικό φοιτητικό σύλλογο.

Η πρώτη τους ενέργεια είναι να ανακοινώσουν τη διάλυσή του!

Με τα χρήματα όμως της οργάνωσης εκδίδουν μια μπροσούρα με τίτλο: «Η μίζερια στο φοιτητικό χώρο».

Η μπροσούρα αυτή, καθώς και τα δύο θεωρητικά βιβλία του κινήματος, Η κοινωνία του θεάματος του Γκυ Ντεμπόρ και Το δοκίμιο Συμπεριφοράς προς χρήση των νέων γενεών του Ραούλ Βανεγκέμ, θα γίνουν ευαγγέλια για πολλούς και θα επηρεάσουν ιδιαίτερα την ομάδα του Κόν Μπεντίτ (βλ. παρακάτω).

Στην τελική ευθεία

Τα παιδιά του baby boom -της μεταπολεμικής πληθυσμιακής έκρηξης- γίνονται φοιτητές το '68. Και είναι πάρα πολλοί.

* Hamon-Roitman, όπ. παρ., σ. 394.

Τόσοι που δεν χωράνε στα παραδοσιακά Πανεπιστήμια, στη Σορβόνη ας πούμε, στο Παρίσι.

Από το 1964 για να καλυφθούν οι ανάγκες στην Ανώτατη Παιδεία αρχίζει να λειτουργεί λίγο έξω απ' το Παρίσι, στη Ναντέρ, ένα καινούριο Πανεπιστήμιο. Το φθινόπωρο του '67 αριθμεί ήδη δεκαπέντε χιλιάδες φοιτητές. Στη Ναντέρ βρίσκουμε πολλούς καθηγητές εξοστρακισμένους από το πανεπιστημιακό κατεστημένο του Παρισιού: Ανρί Λεφέβρ, Μισέλ Κροζιέ, Αλαίν Τουραίν.

Η ακαδημαϊκή χρονιά '67-'68 αρχίζει με την εισαγωγή μιας διαφορετικής διαβάθμισης στους κύκλους σπουδών. Καταργείται το σύστημα των πιστοποιητικών (certificats) και αντικαθίσταται από δύο κύκλους σπουδών: τον πρώτο που κατέληγε στη licence και το δεύτερο που κατέληγε στη maîtrise. Η μεταρρύθμιση αυτή δημιουργεί πολλά προβλήματα, κυρίως ως προς τις ισοτιμίες των παλιών διπλωμάτων με τη νέα διαβάθμιση.

Στις 17 Νοεμβρίου 1967 οι φοιτητές της Ναντέρ ψηφίζουν για απεργία.

Η πρώτη σπίθα για ένα κίνημα τόσο πλατύ, τόσο γενικό, όπως αυτό του Μάη του '68, ανάβει με αφορμή το «πεζό» αίτημα των ισοτιμιών...

Η αναταραχή στη Ναντέρ δεν θα σταματήσει. Μια μικρή ομάδα, αποφασισμένη, με πολλή φαντασία θα διατηρεί τον αναβρασμό από το Γενάρη του '68. Επικεφαλής ο Ντανιέλ Κον Μπεντίτι. Στόχος: να παραλύσει το μηχανισμό και να προκαλέσει κλιμάκωση της σύγκρουσης. Με τι τρόπο;

Διακόπτοντας τις παραδόσεις, ζητώντας απ' τους καθηγητές ν' αλλάζουν το πρόγραμμα και τις μεθόδους διδασκαλίας.

Η ομάδα του Κον Μπεντίτι ονομάζεται «Κόκκινο και Μαύρο» και εμπνέεται από το κίνημα των «σιτνασιονιστ». Στο επίσημο φοιτητικό συνδικάτο, την UNEF δεν τους βλέπουν με καλό μάτι.

Ο Κον Μπεντίτι δεν θα διστάσει να προηλακίσει τον υπουργό Νεολαίας και Αθλητισμού Φρανσουά Μισόφ που έρχεται στη Ναντέρ να εγκαινιάσει την πισίνα. Ο δίλεπτος διάλογός του με τον υπουργό θα τον αναδείξει σε ήρωα του Πανεπιστημίου.

Από εκείνη τη μέρα, γράφουν οι Αμόν και Ροτμάν* ο Κον Μπεντίτι θα γίνει ο «Ντάνου».

Ο Κον Μπεντίτι δεν έχει γαλλική υπηκοότητα, είναι Γερμανός. Η αστυνομία θ' αρχίσει τη διαδικασία της απέλασής του μετά το επεισόδιο με τον υπουργό. Επιπλέον, η διοίκηση του Πανεπιστημίου θα ζητήσει από τις αστυνομικές αρχές να επιβλέπουν τους ταραξίες. Αρχίζουν να κυκλοφορούν έτσι αστυνομικοί με πολιτικά...

Στις 26 Ιανουαρίου 1968 θα γίνει η πρώτη σύγκρουση αστυνομικών με φοιτητές στη Ναντέρ.

Εκείνο το χειμώνα όμως η φοιτητική εξέγερση απλώνεται παντού. Τα μηνύματα από το Βερολίνο ως το Τόκιο και από το Μπέρκλεϊ ως το Λονδίνο είναι ίδια: η αμφισβήτηση κερδίζει συνέχεια έδαφος. Έχει προηγηθεί, να μην το ξεχνάμε, και το πολύ έντονο «ιταλικό φθινόπωρο».

Στις 18 Φεβρουαρίου 1968 αντιπροσωπίες νεολαίων από 15 χώρες θα συγκεντρωθούν στο Βερολίνο, σε μια μεγάλη εκδήλωση διαμαρτυρίας εναντίον του πολέμου του Βιετνάμ. Ομιλητής: ο Ρούντι Ντούτσκε.

Λίγες μέρες πριν, στα τέλη του Γενάρη, οι επαναστατικές δυνάμεις, υποστηριζόμενες από το Βόρειο Βιετνάμ, θα προχωρήσουν στην επίθεση του Τετ, με στόχο να καταλάβουν τις κυριότερες πόλεις του Νότιου Βιετνάμ.

Στη γαλλική αντιπροσωπία, που πηγαίνει στο Βερολίνο, θα είναι ανάμεσα σε άλλους οι Αλαίν Κριθβίν, Ανρί Βεμπέρ, Ζαν-Μαρσέλ Μπουγκρώ, Κον Μπεντίτι.

* Génération, όπ. παρ., σ. 401.

Οι Γάλλοι θα πάρουν ένα μάθημα στρατηγικής από τον Ντούτσκε και θα συνειδητοποιήσουν ότι το κίνημα στη Γαλλία βρίσκεται πίσω σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη.

Τη νύχτα της 21 προς 22 Μαρτίου, μετά από μια επίθεση στα γραφεία της American Express στο Παρίσι, τέσσερις μαθητές και δύο φοιτητές, μέλη των Επιτροπών Βάσης για το Βιετνάμ συλλαμβάνονται.

Όταν τα νέα φθάνουν το πρωί στη Ναντέρ, όπου φοιτούν οι δύο, αποφασίζεται η κατάληψη του διοικητικού Πύργου του Πανεπιστημίου.

Εκατόν σαράντα φοιτητές μ' επικεφαλής τον Κον Μπεντίτ εγκαθίστανται στα γραφεία της διοίκησης. Έτσι θα γεννηθεί το «Κίνημα 22 Μάρτη». Χωρίς πρόγραμμα, χωρίς ιεραρχία, χωρίς εκλεγμένους αντιπροσώπους η «22 Μάρτη» είναι η οργάνωση που θα δώσει, περισσότερο ίσως από κάθε άλλη, το στίγμα της στο Μάη.

Η κατάληψη θα διαρκέσει μόνο 24 ώρες αλλά η Ναντέρ δεν θα ξαναβρεί τον κανονικό της ρυθμό. Το «Κίνημα 22 Μάρτη» είναι ικανό να κινητοποιήσει κάθε στιγμή χίλιους έως χίλιους πεντακόσιους φοιτητές. Αρκετούς για να παραλύσει το Πανεπιστήμιο.

Οι εφημερίδες φιλοξενούν σχεδόν καθημερινά ρεπορτάζ από τα επεισόδια της Ναντέρ.

Το πρωί της Δευτέρας 29 Απριλίου ο Κον Μπεντίτ γίνεται δεκτός στο Πανεπιστήμιο σαν ήρωας. Η αστυνομία τον είχε ανακρίνει το Σαββατοκύριακο για οκτώ ώρες.

Την πρωτομαγιά του '68 για πρώτη φορά θα συναντηθούν στο πανεπιστημιακό νοσοκομείο της Πιτιέ ο Αλαίν Ζεσμάρ από τους πανεπιστημιακούς, ο Κον Μπεντίτ, ο Πενινού από την UNEF και πολλοί άλλοι. Θέμα: η ανάπτυξη και ο συντονισμός του κινήματος. Όλοι είναι μάλλον απαισιόδοξοι. Οι εξετάσεις που πλησιάζουν και οι διακοπές που ακολουθούν δεν

ευνοούν την ανάπτυξη του κινήματος. Θα πρέπει να προετοιμαστούμε, λένε, για το Σεπτέμβρη.

Η επόμενη μέρα, 2 Μαΐου, έχει κηρυχθεί από το «Κίνημα 22 Μάρτη» ως ημέρα αντι-μπεριαλιστικού αγώνα στη Ναντέρ. Κυκλοφορούν εντονότερες φήμες ότι τα μέλη της ακροδεξιής οργάνωσης «Occident» θα χτυπήσουν, κάτι που δεν γίνεται τελικά. Και ενώ το κλίμα είναι πολύ τεταμένο έρχεται η είδηση: οκτώ φοιτητές, ανάμεσά τους και ο Κον Μπεντίτ, κλήθηκαν στο πειθαρχικό συμβούλιο για τις 6 Μαΐου. Επιπλέον, τα μαθήματα διακόπτονται επ' αόριστον μετά από συνεννόηση του πρύτανη με τον υπουργό Παιδείας Αλαίν Περφίτ.

Οι φοιτητές καλούν σε συγκέντρωση την επομένη 3 Μαΐου μπροστά στη Σορβόνη.

Η συγκέντρωση είναι μάλλον αποτυχημένη αφού δεν κατάφερε να μαζέψει παρά μόνο τους «οργανωμένους». Γύρω στις 4 το απόγευμα οι διάφορες ομάδες ετοιμάζονται να διαλυθούν. Τότε αντιλαμβάνονται ότι έχουν περικυκλωθεί από την αστυνομία. Όλοι η ηγεσία του φοιτητικού κινήματος είναι εκεί: Κον Μπεντίτ, Κριθίν, Βεμπέρ, Μπουγκρώ, Σωβαζό.

Ο στόχος της αστυνομίας είναι προφανής: να τους συλλάβει. Εκατοντάδες φοιτητές θα περάσουν εκείνη τη νύχτα στα κρατητήρια. Η αντίστροφη μέτρηση αρχίζει.

Ήδη, όσο οι διαδηλωτές επιβιβάζονταν στις κλούβες, ο αριθμός των συγκεντρωμένων στην πλατεία της Σορβόνης μεγάλωνε και τα πρώτα συνθήματα έπεφταν:

«Απελευθερώστε τους συντρόφους μας!»

«Όχι στην καταστολή!»

Τη νύχτα της 3 προς 4 Μαΐου σχηματίζεται το συντονιστικό όργανο του κινήματος.

Συμμετέχουν οι οργανώσεις:

– SNE sup – το συνδικάτο των Πανεπιστημιακών με τον Αλαίν Ζεσμάρ.

– UNEF με τον Ζακ Σωβαζό.

- 22 Μάρτη με τον Κον Μπεντίτ και τον Σερζ Ζυλί.
- JCR με τον Αλαίν Κριθίν και τον Ανρί Βεμπέρ.
- MAV (Κίνημα Πανεπιστημιακής Δράσης - προήλθε από την τάση της συνδικαλιστικής αριστεράς) με τους Μπουγκρό, Πενινού.

Τα αιτήματα του κινήματος, όπως τα παρουσίασε ο Αλαίν Ζεσμάρ, ήταν:

- η απελευθέρωση των φοιτητών που είχαν συλληφθεί,
- η αποχώρηση της αστυνομίας από τους πανεπιστημιακούς χώρους,
- το ξανάνοιγμα των Πανεπιστημίων.

Η κυβέρνηση άτεγκτη, τυφλή, θ' αρνηθεί να κάνει διάλογο με τους φοιτητές.

Από τη Δευτέρα 6 Μαΐου, ημέρα της προσαγωγής των 8 στο Πειθαρχικό, οι διαδηλώσεις γίνονται καθημερινότητα.

Διαδηλώσεις που θα ξαφνιάσουν με τον όγκο, τη μαχητικότητα και το δυναμισμό τους ακόμη κι αυτή την «ιστορική ηγεσία» του κινήματος.

Γιατί, το κίνημα του Μάη, όπως εκδηλώνεται από τη μέρα εκείνη και μετά, ξεπερνάει τις μικρές οργανώσεις που συμμετέχουν στο «γενικό επιτελείο».

Η εξουσία είναι κυριολεκτικά στο δρόμο. Απέναντί της το κράτος απαντά με δακρυγόνα και ΜΑΤ. Η πολιτική ηγεσία ανύπαρκτη, ο Ντε Γκωλ σιωπά, ο υπουργός Παιδείας αρνείται οποιαδήποτε διαπραγμάτευση.

Και μόνο αφού το Παρίσι ζήσει τη νύχτα των οδοφραγμάτων, τα καμένα αυτοκίνητα, τους οκτακόσιους τόσους τραυματίες, ο Πομπιντού σε μια κίνηση τακτικού ελιγμού θ' αναγγείλει το άνοιγμα της Σορβόνης και την επανεξέταση του αιτήματος απελευθέρωσης των φοιτητών που έχουν συλληφθεί.

Στις 13 Μαΐου το κίνημα μπαίνει σε μια νέα φάση. Κάτω από την πίεση των γεγονότων η CJT, το μεγαλύτερο εργατικό

συνδικάτο, που ελέγχεται από το ΚΚ* θ' αναγκαστεί να μπει στο χορό.

Τις επόμενες μέρες η Γαλλία θα παραλύσει. Απεργίες, καταλήψεις εργοστασίων, γενική απεργία στις 20 Μαΐου. Δέκα εκατομμύρια απεργοί σ' ολόκληρη τη χώρα.

Η περίφημη όσμωση με την εργατική τάξη που τόσο ονειρευόνταν οι επαναστάτες του Καρτιέ Λατέν είχε γίνει. Για λίγο, για πολύ λίγο βέβαια...

Στις 24 το χρηματιστήριο του Παρισιού θα παραδοθεί στις φλόγες.

Την επομένη ο Πομπιντού θα μιλήσει για εμφύλιο πόλεμο. Και στις 27 οι κοινωνικοί παρτεναίρ θα κάτσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων: εργοδοσία και συνδικάτα θα ενταριάσουν το πνεύμα του Μάη, όπως θα πουν οι φοιτητές, με αντάλλαγμα αύξηση κατά ένα τρίτο του βασικού μισθού. Γενναϊόδωρη...

Οι συμφωνίες της Γκρενέλ, όπως ονομάστηκαν από το όνομα του δρόμου όπου βρισκόταν το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων, θα ταυτισθούν με προδοσία.

Τα πράγματα, από εκεί κι έπειτα, θα εξελιχθούν πολύ γρήγορα.

Στις 29 Μαΐου ο Ντε Γκωλ θα «εξαφανιστεί». Στις 30 θα διαλυθεί η Βουλή και θα γίνει η μεγάλη αντι-διαδήλωση της «σιωπηράς πλειοψηφίας» στα Ηλύσια Πεδία.

Αρχές Ιουνίου, σε συγκρούσεις με την αστυνομία δύο εργάτες θα σκοτωθούν σε εργοστάσια έξω απ' το Παρίσι.

Στις 12 Ιουνίου η κυβέρνηση θα κηρύξει παράνομες και θ'

* Δεν θ' αναλύσουμε εδώ τη στάση του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος απέναντι στο κίνημα του Μάη, γιατί μια τέτοια ανάλυση έχει απαιτήσεις που ξεπερνούν τα πλαίσια αυτού του εισαγωγικού σημειώματος. Θ' αρκεστούν με μόνο στην υπόμνηση ότι η στάση του ΚΚ όπως εκφράστηκε μέσα από την Ουμανιτέ, αλλά και με δηλώσεις του Μαρσαί, ήταν από καχύποπτη έως εχθρική, για να χρησιμοποιήσουμε τους κοσμιότερους όρους.

απαγορεύσει κάθε δραστηριότητα των οργανώσεων:

- JCR (Επαναστατική Κομμουνιστική Νεολαία).
- UJC (ml) ('Ένωση Κομμουνιστικών Νεολαίων).
- Κίνημα 22 Μάρτη.

Στις 16 Ιουνίου η Σορβόνη θα εκκενωθεί από τα τελευταία «αναρχικά στοιχεία».

Στις 17 η Ρενώ θα ξαναρχίσει να δουλεύει. Και στις 30 Ιουνίου ο Ντε Γκωλ θα κερδίσει τις βουλευτικές εκλογές με πλειοψηφία 358 στις 465 έδρες της νέας Βουλής.

Τελειώνει εδώ ο Μάης;

Οι συνομιλητές μας, οι περισσότεροι τουλάχιστον, απαντούν αρνητικά.

Το φθινόπωρο, μετά τις απαραίτητες ακόμη και για επαναστάτες διακοπές, οι ηγέτες του Μάη θα προσπαθήσουν να ξαναπαιάσουν το νήμα, να ξαναμαζέψουν τις δυνάμεις τους, να προετοιμάσουν τον επόμενο Μάη.

Γιατί άλλοι, όπως οι τροτσκιστές, πίστευαν ότι ο Μάης ήταν απλώς μια γενική δοκιμή για την επαναστατική κρίση που θα 'ρχόταν αργά ή γρήγορα, και άλλοι, όπως οι μασόικοι, ότι ο αγώνας ενάντια στην αστική κοινωνία άρχισε μόλις τότε.

Η εξουσία γι' αυτούς βρισκόταν στην άκρη του όπλου. Η «Προλεταριακή Αριστερά», η οργάνωση που θα ιδρυθεί το Γενάρη του '69 από τους παλιούς της UJC, θ' αγγίζει τα όρια της τρομοκρατίας. Δεν θα τα περάσει όμως.

«Σταματήσαμε όταν καταλάβαμε ότι οδηγούμαστε σ' ένα λουτρό αίματος», θα πει ο Αλαίν Ζεσμάρ.

Η φάση αυτή κλείνει το 1974. Χρονιά που για πολλούς αποτελεί και το ουσιαστικό τέλος του '68 με τη διάψευση όλων των επαναστατικών προσδοκιών που γέννησε ο Μάης. Και τότε αρχίζει η μετά το Μάη εποχή. Η γενιά του '68 θγαίνει σιγά σιγά από το καθούκι της, έρχεται στα πράγματα. Είναι φυσικό, είναι η σειρά της. Το '81 η νίκη της αριστεράς αναβιώνει κάποιες ελπίδες. Μερικοί θα θρεθούν σε υπουργικά γραφεία.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, μέσα ή έξω από την πολιτική –και πιο πολύ έξω– η γενιά του '68 θα συμφιλιωθεί με τον εαυτό της.

Θ' αποδεχτεί την ερμηνεία ότι το '68 απέτυχε πολιτικά αλλά κέρδισε κοινωνικά. Από το '74 και μετά ζει χωρίς τύψεις και χωρίς οράματα επανάληψης.

Οι επώνυμοι, οι ηγέτες θ' αρχίσουν να διακρίνονται. Άλλοι εδώ, άλλοι εκεί θ' αποτινάξουν την ήττα και θα γίνουν νικητές. Θα επιβάλουν τα ήθη, την κουλτούρα, το πνεύμα του '68 –λένε.

Το '68 δημιούργησε κύκλους παράλληλους με την εξουσία, έτσι τουλάχιστον πιστεύουν οι περισσότεροι από τους πρωταγωνιστές του. Αυτοί που ένιωθαν άβολα στην καταπιεστική κλειστή κοινωνία του τέλους της δεκαετίας του '60 θα επιβάλουν τον τρόπο ζωής τους και θα πάψουν πια να νιώθουν «απέξω».

Και όλοι, ή σχεδόν όλοι, θ' αναγνωριστούν σ' αυτό που έγραφε ο Πιερ Γκολντμάν στο Ρεζίς Ντεμπραί από το κελί της φυλακής του:

«Θα δεις, Ρεζίς, μια μέρα θα νιώθουμε ευτυχισμένοι που ήμασταν είκοσι χρονών το '60».

ΥΓ: Ο ίδιος, βέβαια, ο Πιερ Γκολντμάν δεν πρόφτασε να το νιώσει. Κινηγημένος από τον εαυτό του και τους άλλους, ο μοναχικός γκεριλέρο του '68 θα δολοφονηθεί το '79 από μια ακροδεξιά οργάνωση. Γύρω από το φέρετρό του θα ξαναανατηθούν πολλοί που πια δεν έδιναν τα χέρια...

Κον Μπεντίτ

Ζεσμάρ
Κραβέτς
Κριβίν
Αμπέλ
Κουσνέρ
Βεμπέρ
Μπουγκρώ
Μπυρνιέ
Ασουλίν
Χατζηνικολάου

«Γιος Γερμανοβραίων μεταναστών, γεννημένος στο Μοττομπάν το 1945, ούτε Γάλλος, ούτε Γερμανός, είμαι όπως λένε, ένας μπάσταρδος. Έχοντας περάσει από τα γαλλικά και τα γερμανικά σχολεία και έχοντας ζήσει τον υπερπληθυσμό και την πλήξη των Πανεπιστημίων τους, διεκδικώ με περηφάνια τη διπλή μου εθνικότητα. Παρ' όλα αυτά με έκπληξη ένα καλοκαιρινό βράδυ του '82 στη Σεβίλη, σκούπισα ένα δάκρυ, μετά την ήττα της Εθνικής Γαλλίας στο Ποδοσφαιρο.

Συνειδητός ειρηνιστής, θαριέμαι φρικτά όσους έχουν μείνει κολλημένοι στο στιλ του '70. Παρά το βαθύ αντικομμουνισμό μου, οργίζομαι με όλους τους πρώην σταλινικούς που έχουν απεκδυθεί το σχήμα και σιγοντάρουν τη ρεηγκανική υστερία για να ξαναβρούν την παρθενία τους. Και παρ' όλο που είμαι πεισμένος για την ορθότητα των οικολογικών θέσεων μ' αρέσει η επιθετικότητα των μητροπόλεων και ομολογώ ότι δεν αντέχω για πολύ την εξοχή.

Με λίγα λόγια παραμένω πάντα ένας αμφισβητίας "Τύπου 68": ζω σε κοινόβιο –αυτή την εποχή με έξι ενήλικους και τρία παιδιά– είμαι υπεύθυνος του δεκαπενθήμερου περιοδικού Pflaster strand (Ναι, κάτω από τα πεζοδρόμια η παραλία!) αλλά έχω κάπως βιώσει την έννοια ότι σήμερα είμαι συνοδοιπόρος ενός κόμματος των Πράσινων – που αρχίζει να συμφιλιώνεται με την ιδέα ότι μπορεί και να κυβερνήσει.

(...) Ξέρω ότι αρέσει στον κόσμο να μουρμουρίζει πίσω απ' την πλάτη μου πως ήμουν ένας απ' "αυτούς", ένας "has been". Έχω όμως το συναίσθημα ότι ενσαρκώνω περισσότερο το θετικό απολογισμό του Μάη 1968, ότι είμαι το σύμβολο ενός αυθορμητισμού καμιά φορά "παιδικού" αλλά πάντα, αχ πόσο!, "συμπαθητικού και απελευθερωτικού" (...)

Στην προσωπική μου ζωή και στις πολιτικές μου δεσμεύσεις θέλησα πάντα να υπάρχει συνέχεια ανάμεσα στις χθεσινές μου πεποιθήσεις, την τωρινή μου δραστηριότητα και το μέλλον που ονειρεύομαι.*

Τάδε έφη Κον Μπεντίτ για τον Κον Μπεντίτ σχεδόν 20 χρόνια μετά το Μάη που τον ανέδειξε σε σύμβολο ενός κινήματος. Τυχαία; Να μην το πούμε εμείς...

Εκείνη τη φοβερή νύχτα των οδοφραγμάτων κάποιος έπρεπε να πάρει το λόγο – θα πουν οι συμπρωταγωνιστές του της εποχής. Καθώς οι κυριότερες οργανώσεις που δρούσαν το Μάη ήταν τρεις και δεν θα μπορούσαν να μιλάνε και οι τρεις ταυτόχρονα αποφασίζεται να δοθεί στον Κον Μπεντίτ ο ρόλος του εκπροσώπου του κινήματος.

Απ' αυτή τη σύμπτωση(:) ο Κον Μπεντίτ θα γίνει το υπ' αριθμόν ένα πρόσωπο ενός κινήματος που δεν ήθελε να αναγνωρίζεται σε πρόσωπα, που επιδίωκε τη συλλογικότητα.

Μ' εκείνη την τρομακτική ευκολία να προκαλεί με μια γλώσσα διαφορετική από την ξύλινη των αριστεριότικων οργανώσεων θα επιβληθεί πολύ γρήγορα και στο κίνημα και στα μέσα ενημέρωσης.

Θα γίνει ο «κόκκινος Ντάνυ», δημόσιος κίνδυνος για τις δεξιές εφημερίδες και για τον υπουργό Παιδείας Αλαίν Περφίτ. Στις 10 Μαΐου, λίγο πριν αρχίσουν οι συγκρούσεις με την αστυνομία, μια επιτροπή φοιτητών επισκέπτεται τον πρύτανη

* Daniel Kohn-Bendit, *Nous l'avons tau aimée la Révolution!*, (Την αγαπήσαμε τόσο την Επανάσταση), Ed. Barrault, Paris, 1986.

της Σορβόνης, για διαπραγματεύσεις. Κάποια στιγμή χτυπάει το τηλέφωνο. Ο πρύτανης ακούει τον Αλαίν Περφίτ απ' την άλλη άκρη να του λέει:

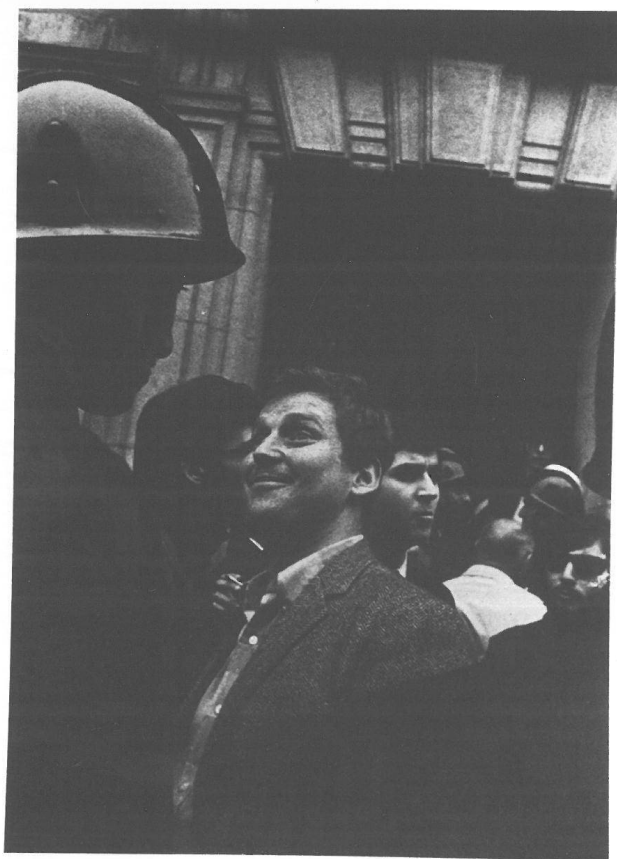
«Έχετε μπροστά σας ένα ξανθό αγόρι με φακίδες;» «Ναι», απαντάει εκείνος. «Και διαπραγματεύεσθε μαζί του. Δεν ξέρετε ότι είναι ο Κον Μπεντίτ», ουρλιάζει έξαλλος ο υπουργός. Οι διαπραγματεύσεις οδηγούνται σε αδιέξοδο.*

Η κυβέρνηση θα απελάσει τον κόκκινο Ντάνυ από τη Γαλλία λίγες μέρες μετά. Η απαγόρευση εισόδου δεν θα αρθεί παρά δέκα χρόνια αργότερα, το 1978 επί Ζισκάρ Ντ' Εσταίν...



Ο Ντανιέλ Κον Μπεντίτ αντιμέτωπος με τα CRS στην πύλη της Σορβόνης.

* H. Hamon - J. Rotman, *Génération*, t. 1 op. cit. σ. 483-484.



Κον Μπεντί.

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Είναι βέβαιο ότι κανείς δεν ήταν σε θέση να προβλέψει την έκταση που πήρε η εξέγερση του Μάη. Βοήθησε όμως και η συγκυρία. Στα τέλη της δεκαετίας του '60 μια σειρά γεγονότων δημιουργούν τις προϋποθέσεις γι' αυτή την εξέγερση. Από τον πόλεμο του Βιετνάμ ως τον αυταρχισμό των δυτικών κοινωνιών...

Σε ορισμένες χώρες ειδικότερα συνδέεται και με την αμφισβήτηση της τοπικής πολιτικής εξουσίας, στη Γαλλία για παράδειγμα, με την αμφισβήτηση του Ντε Γκωλ και του τρόπου που ασκούσε την εξουσία.

Να μην ξεχνάμε ακόμη ότι το '68 είναι δημιούργημα της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, που έζησε την οικονομική ανάπτυξη, την εκβιομηχάνιση και την εμφάνιση της κοινωνίας της κατανάλωσης και κατά συνέπεια είχε μια άλλη προσέγγιση στην ελευθερία απ' ό,τι οι προηγούμενες γενιές.

Όλα αυτά τα στοιχεία συνθέτουν, λοιπόν, το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο για την εμφάνιση του '68.

Στη συνέχεια, και καθώς τα γεγονότα ξετυλίγονταν, βρεθήκαμε αντιμέτωποι με μια συνολική αμφισβήτηση, μια κλιμάκωση της σύγκρουσης με την «καθεστηκυία τάξη» που οδήγησε στην έκρηξη του Μάη, όπως τη γνωρίσαμε.

Δεν υπήρχε, λοιπόν, μια προετοιμασία αυτής της σύγκρουσης, με την έννοια ενός επεξεργασμένου από πριν στρατηγικού σχεδίου, και έτσι δεν μπορούμε να πούμε ότι «φτιάξαμε» το Μάη, ότι τον προετοιμάσαμε. Άλλωστε, η ιστορία δεν γίνεται ποτέ έτσι...

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Πόσο πιστεύετε στο διεθνή χαρακτήρα του κινήματος;*

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Προσωπικά ήμουν πολύ επηρεασμένος από το κίνημα στην Αμερική και τη Γερμανία. Γιατί πίστευα ότι τα κινήματα αυτά που είχαν αναπτυχθεί από μεσαία στρώματα και εμφορούνταν από την ιδεολογία της φοιτητικής εξέγερσης, μπορούσαν, και από το περιεχόμενό τους και με τις μορφές δράσης που πρότειναν, να εκφράσουν πολύ καλύτερα το νέο τύπο διαμαρτυρίας στα Πανεπιστήμια απ' όσο ο κλασικός γαλλικός εργατισμός και η παραδοσιακή αριστεριστική ιδεολογία.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Οι κυριότερες οργανώσεις όμως που έδρασαν στο γαλλικό Μάη είχαν αυτά τα δύο χαρακτηριστικά (τροτσκιστές, μαοϊκοί, διαγραφέντες από την Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών – UEC). Ποιες ήταν οι σχέσεις σας μαζί τους;*

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Ήταν σχέσεις συγκρουσιακές γιατί οι παραδοσιακές οργανώσεις, ακόμη και οι μικρές, θεωρούσαν ότι δεν είχαμε την απαιτούμενη σοβαρότητα για τις πολιτικές διαδικασίες.

Σιγά σιγά όμως άρχισαν ν' αντιλαμβάνονται ότι εκφράζαμε ένα νέο τύπο διαμαρτυρίας.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Αυτός ο τύπος διαμαρτυρίας εξέφραζε περισ-*

σότερο από τους παραδοσιακούς όσους συμμετείχαν στα γεγονότα;

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Ο αντιαυταρχισμός μας ήταν έκφραση μιας πραγματικής ανάγκης. Ανάγκης που εκφραζόταν όχι τόσο στη μορφή της οργάνωσης όσο στον τρόπο της πολιτικής μας έκφρασης και διαμαρτυρίας και κάλυπτε όλες τις πολιτικές στιγμές της αμφισβήτησης, από τον πόλεμο του Βιετνάμ έως την απόρριψη του Πανεπιστημίου έτσι όπως ήταν φτιαγμένο.

Ο Μάης ήταν μια εξέγερση που διεκδικούσε την αυτονομία του φοιτητικού κινήματος, απέναντι στους κοινωνικούς καταναγκασμούς και ο τρόπος της παρέμβασής μας ανταποκρινόταν σ' αυτή τη διεκδίκηση.

Γι' αυτό τονίζω ότι ήταν πρώτιστα μια αντι-αυταρχική εξέγερση. Αυτό όμως το αντιαυταρχικό φαινόμενο δεν έγινε αντιληπτό από την αριστερά και τον κλασικό αριστερισμό.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Γι' αυτό ίσως η αριστερά δεν μπόρεσε να αποκομίσει οφέλη από το Μάη, κι αν αποκόμισε κάτι ήταν, σε τελευταία ανάλυση, ελάχιστο.*

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Η αριστερά και οι αριστεριστές δεν αποκόμισαν οφέλη στα χρόνια που ακολούθησαν γιατί ήταν η έκφραση μιας κλασικής πολιτικής ιδεολογίας του δεν ανταποκρινόταν σ' αυτό τον τύπο εξέγερσης. Ήταν οι εκπρόσωποι του παραδοσιακού μαρξιστικού αρχαϊσμού.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Από τους βασικούς άξονες του Μάη ήταν όμως και η διάθεση προσέγγισης με την εργατική τάξη και εκεί ο παραδοσιακός εργατισμός του γαλλικού κινήματος έπαιξε κάποιο ρόλο.*

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Στην πραγματικότητα, αυτή η διάθεση ήταν πολύ αφηρημένη. Είναι αλήθεια ότι όλοι είχαμε θέσει ως προτεραιότητα τη σύνδεση του κινήματος με την εργατική τάξη αλλά σε τελευταία ανάλυση ήταν γιατί ελπίζαμε ότι με τη συμμετοχή της εργατικής τάξης το μέτωπο της εξέγερσης θα ήταν πολύ ευρύτερο.

Πολύ γρήγορα όμως αντιληφθήκαμε ότι ο διάλογος μαζί της ήταν εξαιρετικά δύσκολος, γιατί η εργατική τάξη ήταν εγκλωβισμένη στη δική της λογική, πίσω από το φοιτητικό κίνημα. Η πραγματική επαφή που είχαμε ήταν με μια μερίδα νέων εργατών κι αυτό όχι μέσα από πολιτικά κανάλια αλλά εξαιτίας κοινών αναζητήσεων σε άλλα επίπεδα, λόγω χάρη στη μουσική που ακούγαμε.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Τελικά ο Μάης του '68 ήταν μια ουτοπία;*

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Είναι σίγουρο ότι πολλά πράγματα δεν διαδραματίστηκαν στη σφαίρα του συγκεκριμένου. Το πολύ συγκεκριμένο ήταν η επιθυμία για ρήξη. Στοιχείο που ένωνε τους ανθρώπους γύρω από ένα σχέδιο αρκετά αόριστο.

Πολλά από τα συνθήματα του Μάη παρέπεμπαν σε σχήματα ουτοπικά όπως τα εργατικά συμβούλια, η αυτοδιαχειριζόμενη Κοινωνία κλπ. και απεικόνιζαν τη διάθεση για πλήρη εκδημοκρατισμό της κοινωνίας στην αυτοδιαχειριστική κατεύθυνση, για κατάληψη της εξουσίας και μετασχηματισμό της με βάση την αντίληψη της αυτοδιαχείρισης. Με σημερινούς όρους θα την προσδιόριζα ως διάθεση αυτονομίας της κοινωνίας των πολιτών απέναντι στις δομές και τους θεσμούς της κοινωνίας.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Στο τεύχος της 20 Μαΐου του '68 Ο Nouvel*

Observateur δημοσίευσε μια συνομιλία σου με τον Σαρτρ. Εκεί έλεγες ανάμεσα σε άλλα: «Η δύναμή μας βασίζεται στον ανεξέλεγκτο αυθορμητισμό μας. Δεν θέλουμε να καναλιζάρουμε αυτή την ορμή, να τη χρησιμοποιήσουμε προς όφελός μας».

Και όταν ο Σαρτρ ρωτούσε: «Αυτή η ορμή ως πού θα φτάσει;» απαντούσες:

«Δεν νομίζω ότι η επανάσταση θα γίνει από μέρα σε μέρα. Πιστεύω ότι θα οδηγηθούμε σε μια διαρκή αλλαγή της κοινωνίας, αλλαγή που σε κάθε επίπεδο θα προκαλείται από επαναστατικές ενέργειες».

Για τώρα το καλύτερο που μπορούμε να περιμένουμε είναι να πέσει η κυβέρνηση».

Ο ηγέτης ενός κινήματος που τα ζητούσε όλα έβλεπε λοιπόν με ρεαλισμό ότι το κίνημα αυτό δεν θα μπορούσε να προχωρήσει πέρα από ένα ορισμένο σημείο.

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Ναι, είναι αλήθεια. Από ένα σημείο και πέρα, μετά από διαδοχικές διαδηλώσεις και με τις απεργίες που ακολούθησαν κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει ως πού θα μπορούσε να φτάσει το κίνημα. Αλλά αυτή είναι η δυσκολία όλων των εγχειρημάτων του είδους.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Ο Μάης, λοιπόν, κλείνεται μέσα στα χρονικά πλαίσια αυτού του μήνα;*

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Ο Μάης του '68 είναι ο Μάης του '68 εξ ορισμού. Μετά όμως οι άνθρωποι έπρεπε να διαχειριστούν αυτή την υπέροχη εξέγερση και σκόνταψαν στις δυσκολίες μιας τέτοιας διαχείρισης.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Στις 22 Μαΐου γυρίζεις από το Βερολίνο. Οι γαλλικές αρχές σου απαγορεύουν την είσοδο. Ο Κον Μπεντίτ*

είναι ανεπιθύμητο πρόσωπο στη Γαλλία. Το όνειρο τελειώνει λοιπόν εδώ;

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Η απέλασή μου δημιουργεί δύο ειδών προβλήματα. Αφ' ενός ξεκόβομαι από το σημείο αναφοράς μου που ήταν ο Μάης – και ήταν για μένα πολύ έντονο, και αφ' ετέρου, σε ατομικό επίπεδο, μετά από μια περίοδο υπερβολικής δημοσιότητας, αντιμετωπίζω μεγάλες δυσκολίες να προσαρμοστώ σε μια συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα στη Γερμανία. Πράγμα που προσπαθώ να πετύχω μέσα από την SDS* και διάφορες μικρές ομάδες που αναπτύχθηκαν αργότερα.

Πολύ γρήγορα έχασα την επαφή μου με τα όσα συνέβαιναν στη Γαλλία. Δεν ήμουν σύμφωνος εξάλλου με τις πρακτικές που ακολούθησαν μετά το Μάη οι διάφορες αριστεριστικές ομάδες, είτε τροτσκιστικές, είτε μαοϊκές.

Είχα την αίσθηση ότι ο Μάης στη Γαλλία ήταν ένα από τα τελευταία κύματα μιας παραδοσιακού τύπου επαναστατικής εξέγερσης και ταυτόχρονα ένα από τα πρώτα ενός νέου τύπου κοινωνικών συγκρούσεων.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Επειδή μίλησες για υπερβολική δημοσιότητα στο πρόσωπό σου. Ήταν κάτι για το οποίο κατηγορήθηκες...*

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Σ' ένα κίνημα αντι-αυταρχικό αυτό είναι φυσιολογικό γιατί δεν μπορεί να δεχθεί προβολή ατόμων. Μια από τις αντιφάσεις του όμως είναι και το ότι ενώ αρνείται το κύρος της παραδοσιακής εξουσίας και των πολιτικών, από την άλλη πλευρά αναγνωρίζεται σε πρό-

* Socialistischer Deutscher Studententbund (Σοσιαλιστικός Γερμανικός Φοιτητικός Σύνδεσμος), η οργάνωση του Ρούντι Ντούτσκε.

σωπα. Ένα απ' αυτά ήμουν και εγώ. Μα την πίστη μου έτσι είναι.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Τι έκανες στα χρόνια που ακολούθησαν;*

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Στην αρχή εντάχθηκα στη SDS που μετά διαλύθηκε, στη συνέχεια πήγα σε μια μικρή ομάδα που ονομαζόταν «Επαναστατικός Αγώνας». Δουλεύαμε με κύριο άξονα τα εργοστάσια της OPEL.

Μετά συμμετείχα σε μια ομάδα εναλλακτική στο πλαίσιο του κινήματος κατάληψης σπιτιών στη Φρανκφούρτη.

Τώρα είμαι στους Πράσινους.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Αν χρειαζόταν να δώσεις σήμερα έναν ορισμό του Μάη τι θα έλεγες;*

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Ο Μάης ήταν η απαρχή ενός νέου φαινομένου κοινωνικών κρίσεων που διαποτίστηκε όμως από την αρχαϊκή ιδεολογία των παλιών κοινωνικών κρίσεων.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Ο Μάης απέτυχε πολιτικά αλλά κέρδισε κοινωνικά. Είναι η κοινωνιολογική του ερμηνεία, πολύ διαδεδομένη στη Γαλλία. Το πιστεύεις;*

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Το ότι ο Μάης απέτυχε πολιτικά είναι προφανές, το έδειξαν άλλωστε και οι εκλογές που ακολούθησαν. Κοινωνικά όμως είναι αλήθεια ότι πέτυχε να εδραιώσει μέσα σ' αυτά τα είκοσι χρόνια τη διάθεση για αυτονομία και ελευθερία. Οι κοινωνίες είναι σήμερα πολύ πιο ανοιχτές, και οι πολίτες πολύ πιο ενεργοί στον αγώνα για τη διαφύλαξη της αυτονομίας τους.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Η έννοια της «κοινωνίας των πολιτών» είναι μια έννοια που τελευταία χρησιμοποιείται. Σε τι συνίσταται;

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Την ορίζω ως την πραγματικότητα της κοινωνίας όπου ζουν οι άνθρωποι, δεν μιλάω λοιπόν για τους πολιτικούς θεσμούς ούτε για το κράτος. Λέω ότι υπάρχει στην κοινωνία μια τέτοια μορφή οργάνωσης της εργασίας και της ζωής που δημιουργεί την καθημερινή πραγματικότητα και αυτήν ονομάζω κοινωνία των πολιτών.

Αυτή η κοινωνία από μια πλευρά θεαίως διοικείται από το κράτος αλλά ταυτόχρονα αγωνίζεται να διατηρήσει την αυτονομία της απέναντί του.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Το σχήμα αυτό δεν προϋποθέτει έναν υψηλό βαθμό αποκέντρωσης, όπως συμβαίνει π.χ. στη Γερμανία;

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Αυτή τη διαμάχη έχουμε ακριβώς τώρα στη Γερμανία. Αλλά εγώ δεν βλέπω ότι έχει να κάνει τόσο με τους πολιτικούς θεσμούς όσο με τη συνείδηση μιας κοινωνίας που σε δεδομένη στιγμή αντιδρά σε αποφάσεις πολιτικών ή οικονομικών κέντρων εξουσίας και προσπαθεί με την αντίδρασή της αυτή να προτείνει ή και να επιβάλει εναλλακτικές λύσεις στις αποφάσεις που παίρνονται από το κράτος.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Θίγονται όμως οι δομές έτσι;

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Εξαρτάται από το τι μορφές θα πάρει αυτή η παρέμβαση. Για παράδειγμα, στη Γερμανία πήρε τη μορφή ενός κόμματος όπως οι Πράσινοι που είναι

προϊόν αυτής της παράλληλης λειτουργίας της κοινωνίας των πολιτών.

Μ' ένα τέτοιο κόμμα αλλάζεις τους συσχετισμούς δυνάμεων σε επίπεδο θεσμικό και άρα θίγεις τους θεσμούς.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Αναρωτιέμαι εάν οι Πράσινοι δεν είναι μοναδική περίπτωση στην Ευρώπη...

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Κάθε κοινωνία βρίσκει διεξόδους. Στη γαλλική, για παράδειγμα, στο διάστημα των είκοσι χρόνων όλη αυτή η διαπάλη δημιούργησε νέες πολιτικές φόρμες. Πριν 20 χρόνια ο θεσμός της «συγκατοίκησης» θα ήταν αδιανόητος. Δεν είναι απόλυτο λοιπόν ότι η κοινωνία των πολιτών θα δημιουργήσει αυτομάτως ένα οικολογικό κίνημα ή κάτι ανάλογο.

Στη Γαλλία η πίεση της κοινωνίας των πολιτών δημιούργησε ένα νέο τύπο αντιπαράθεσης της δεξιάς με την αριστερά.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Αυτή η εξέλιξη στη Γαλλία όμως μπορεί να ερμηνευθεί και ως ενσωμάτωση της γενιάς του '68 στο «σύστημα», όπως λέμε. Γιατί στην πλειοψηφία της η γενιά αυτή δεν επέλεξε τη συλλογική διεξοδο αλλά προτίμησε ατομικές λύσεις.

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Είναι αλήθεια ότι δεν υπήρξε στη Γαλλία ένα εναλλακτικό πολιτικό πρόγραμμα που να εκφραστεί συλλογικά. Είναι μια από τις πιο σημαντικές αποτυχίες αυτής της γενιάς. Το ότι δεν στάθηκε ικανή να εκφράσει το '68 σε πολιτικό επίπεδο. Δεν μπόρεσε να του δώσει πολιτική διεξοδο.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Δεν έγινε όμως το ίδιο με σένα. Εσύ πιστεύεις ότι υπάρχει πολιτική προοπτική.

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Ναι, γιατί στη Γερμανία με το οικολογικό και το ειρηνιστικό κίνημα και με τους Πράσινους στη συνέχεια δημιουργήθηκε αυτή η προοπτική. Αλλά καθώς υπάρχουν πολλές αντιφάσεις και τριβές είναι συγχρόνως πολύ εύθραυστη.

Θα πρέπει ίσως εδώ να επισημάνω και μια άλλη παράμετρο: η διαδικασία εκσυγχρονισμού της πολιτικής έκφρασης και οργάνωσης που άρχισε με το Μάη είναι φυσικό να μην έχει ολοκληρωθεί ακόμη, εάν μιλήσουμε με όρους ιστορικούς, τη στιγμή μάλιστα που οι αντιστάσεις των παραδοσιακών μηχανισμών δεν ήταν διόλου αμελητέες.

Στους Πράσινους υπήρξε σύγκλιση ατόμων και κοινωνικών ρευμάτων. Είχαμε ένα πολύ ισχυρό οικολογικό κίνημα που κάποια στιγμή διαπιστώνει ότι η εξωκοινοβουλευτική δράση έχει κάποια όρια και αποφασίζει να συγκροτηθεί πολιτικά. Βοηθήθηκε όμως πολύ και από το θεσμικό πλαίσιο και το εκλογικό σύστημα που ισχύει στη Γερμανία και που είναι η απλή αναλογική.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Σήμερα όμως βρίσκονται σε κρίση.

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Όντως. Από τη μια πλευρά κρίση ανάπτυξης και από την άλλη κρίση πολιτικών στόχων.

Οφείλεται κατά πολύ και στο ότι μέσα στους Πράσινους συνυπάρχουν δυνάμεις με εντελώς διαφορετικές αφητηρίες.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Εσύ πιστεύεις στη συμμετοχή σε κυβερνητικά πόστα, στη διαχείριση δηλαδή της κοινωνίας;

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Ναι, γιατί κάποιες αποφάσεις λαμβάνο-

νται στο θεσμικό, στο κοινοβουλευτικό πλαίσιο.

Σε μια κοινωνία όπως η γερμανική εάν θέλουμε να αντιστρέψουμε ορισμένες τάσεις, στη βιομηχανία, στην ενεργειακή ή την αμυντική πολιτική για παράδειγμα χρειάζεται ένα ισχυρό εξωκοινοβουλευτικό κίνημα αλλά και η ατομική παρέμβαση, άρα η συμμετοχή στη διοίκηση, στη διαχείριση των κοινών.

Έτσι, σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά μπορούμε να επιδιώξουμε ένα νέο συσχετισμό εξουσίας-κινήματος.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Ένα νέο συσχετισμό επίσης στο πολιτικό παιχνίδι; Με συμμαχίες ίσως...

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Απολύτως. Οι Πράσινοι πρέπει να καταλάβουν ότι δεν εκφράζουν παρά ένα τμήμα της κοινωνίας, μια μειοψηφία, άρα οι συμμαχίες με άλλα κόμματα είναι και κοινωνικές συμμαχίες που στήνουν γέφυρα και με άλλα κομμάτια της κοινωνίας.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Βλέπεις ότι μια συμμαχία, με το SPD για παράδειγμα, θα οδηγήσει και το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα αριστερότερα;

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Πιστεύω ότι μια συμμαχία με το SPD θα διαφοροποιήσει τους προσανατολισμούς αυτού του κόμματος σε πολλά ζητήματα: οικολογική πολιτική, οικονομική αντίληψη κλπ. Δεν θα έλεγα προς τ' αριστερά με την κλασική έννοια, γιατί η κλασική προβληματική της αριστεράς είναι αρκετά περιοριστική και το οικολογικό κίνημα άσκησε συχνά κριτική στα δόγματα της αριστεράς, όπως ήταν για παράδειγμα η βιομηχανική ανάπτυξη.

Στη Γερμανία επιβλήθηκε από τους οικολόγους μια νέα αντίληψη που έχει καταφέρει να διαποτίσει σχεδόν όλες

τις πολιτικές δυνάμεις, ακόμη και τη δεξιά. Καθώς το μοντέλο της βιομηχανικής κοινωνίας και της ανάπτυξης βρίσκεται σε κρίση υπάρχει μια αναζήτηση επαναπροσδιορισμού του τι μπορεί να είναι η ανάπτυξη, η ευημερία, τα δικαιώματα του πολίτη, η δημοκρατία. Εκεί οι Πράσινοι έχουν συμβάλει με την προβληματική τους. Βέβαια είναι μια αργή διαδικασία, ας μην έχουμε αυταπάτες...

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Αναφέρεσαι συχνά τα τελευταία χρόνια στην έννοια της δημοκρατίας.

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Ναι, γιατί έχω πεισθεί ότι δεν μπορούμε να πραγματοποιήσουμε αλλαγές ενώ δεν υπάρχει κοινωνική συναίνεση γι' αυτές τις αλλαγές. Άρα, η δημοκρατία είναι προϋπόθεση εκ των ουκ άνευ για μια ριζική κοινωνική αλλαγή.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Όμως για τις αλλαγές χρειάζεται να κινητοποιηθούν οι άνθρωποι. Πώς θα πετύχουμε την κινητοποίησή τους σε μια περίοδο ύφεσης της πολιτικοποίησης όπως αυτή που περνάμε;

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Δεν πιστεύω ότι οι άνθρωποι κινητοποιούνται πια από βολонταρισμό. Υπάρχουν ορισμένες καταστάσεις που βοηθούν την πολιτική στράτευση και την κινητοποίηση του κόσμου.

Μπορούμε να το αποδώσουμε σε συγκυρία, στη σύγκλιση ορισμένων στοιχείων. Υπάρχουν όμως και ιστορικές φάσεις χωρίς κινητοποίηση των μαζών. Ο αγώνας δίνεται αλλού, και πρέπει να το δεχτούμε.

Για την περίοδο που περνάμε νομίζω ότι οι άνθρωποι ψάχνονται. Μετά τα κύματα των κινητοποιήσεων της δεκαετίας του '70, το ειρηνιστικό κίνημα, το οικολογικό, το

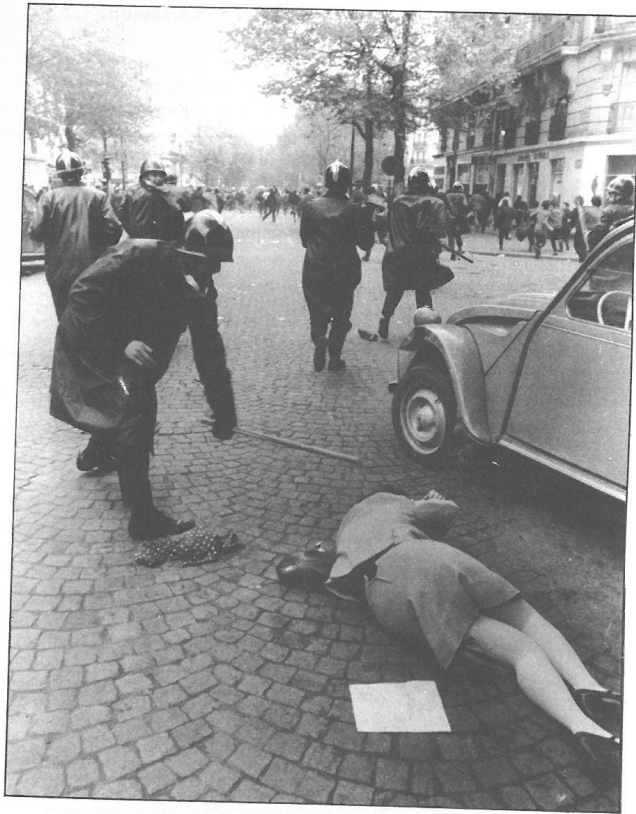
γυναικείο αναζητούν νέες δυνατότητες κινητοποίησης και πολιτικής συμμετοχής.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Εσύ όμως σε αντίθεση με πολλούς παλιούς σου συντρόφους εξακολουθείς να παθιάζεσαι με την πολιτική;

ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ: Ναι, μ' ενδιαφέρει. Δεν μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου αποτραπηγμένο από την κίνηση της κοινωνίας. Μ' αρέσει να έρχομαι σε επαφή με ανθρώπους και νομίζω ότι η πολιτική δέσμευση προσφέρει και πάθος και περιπέτεια.



Τα CRS σε θέση μάχης.



Συγκρούσεις με την αστυνομία στο Μπουλβάρ Σαιν-Ζερμαίν.

Κον Μπεντίτ

Ζεσμάρ

Κραβέτς
Κριβίν
Αμπέλ
Κουσνέρ
Βεμπέρ
Μπουγκρώ
Μπυρνιέ
Ασουλίν
Χατζηνικολάου

Αν όλα έβαιναν ομαλά, ο Αλαίν Ζεσμάρ θα ήταν καθηγητής Πανεπιστημίου. Τουλάχιστον...

Απόφοιτος της Σχολής Ορυχείων του Νανσύ, μιας «μεγάλης σχολής», δηλαδή, διάλεξε το Πανεπιστήμιο από μεράκι, ενώ θα μπορούσε να κάνει εύκολα καριέρα στον ιδιωτικό τομέα.

Όμως αυτός ο ακτιβιστής που είχε περάσει από το PSU δεν μπορεί να ικανοποιηθεί μόνο με τα μαθήματά του.

Το 1967 γίνεται γενικός γραμματέας της SNE sup, του συνδικάτου των Διδασκόντων Ανωτάτης Εκπαίδευσης που για πρώτη φορά φεύγει από τον έλεγχο του ΓΚΚ.

Ο Ζεσμάρ εκλέγεται κάνοντας μια αριστερή συμμαχία, ένα μέτωπο ευρύτερο από τους χριστιανούς έως τους τροτσκιστές.

Στο Μάη θα συμμετάσχει από την πρώτη μέρα. Αυτός θα καλέσει τους πανεπιστημιακούς σε απεργία.

Τη νύχτα της 3 προς 4 Μαΐου σχηματίζεται με πρωτοβουλία του το γενικό επιτελείο του κινήματος.

Συμμετέχουν: ο Ζακ Σωθαζό από την UNEF, ο Ανρί Βεμπέρ από την JCR, ο Σερζ Ζυλί από την οργάνωση «22 Μάρτη», ο Κραβέτς από το MAV και ο ίδιος από τη SNE sup. Ο πιο πολιτικός από τους ηγέτες του Μάη, ο μόνος αποδεκτός από την πολιτική εξουσία συνομιλητής, ο μοναδικός εκπρόσωπος μεγάλου συνδικάτου στο κίνημα θα παίξει τον αποφα-

σιςτικότερο ίσως ρόλο, τον πιο ουσιαστικό στην εξέλιξη των γεγονότων και στη διεύθυνση του κινήματος.

Από το αυτοκίνητο του ραδιοφωνικού σταθμού RTL τη νύχτα της 10ης Μαΐου, την περιφέρημη νύχτα των οδοφραγμάτων, θα διαπραγματευθεί, την απελευθέρωση των φοιτητών που κρατούνται ακόμη για τα επεισόδια της 3ης Μαΐου, με τον αντιπρότανη της Σορβόνης Σαλίν. Η συζήτηση μεταδίδεται απευθείας, οι διαδηλωτές ακούν κρεμασμένοι στα τρανζίστορ.

Όταν ο αντιπρότανης δηλώνει αναρμοδιότητα για την απελευθέρωση των φοιτητών και του προτείνει ένα τετ-α-τετ με τον πρότανη Ros η απάντηση του Ζεσμάρ είναι κατηγορηματική:

«Είμαστε στο πλευρό των διαδηλωτών και εδώ θα παραμείνουμε».

Το πλήθος επικροτεί.

Ο Αλαίν Ζεσμάρ βιώνει πολύ δύσκολα αυτό το πέρασμα στην πρώτη γραμμή.

«Άγνωστοι σου σφίγγουν το χέρι στο δρόμο λέγοντάς σου ότι είσαι ο γιος του λαού. Είναι παράξενο, ερεθιστικό, ευχάριστο. Αλλά και σκληρό, επιθετικό, τρομακτικό».

«Δεν ήξερα πια ποιος ήμουν», θα πει αργότερα*.

Έτσι, προς το τέλος Μαΐου, στις 27 συγκεκριμένα, θα παραιτηθεί από τη θέση του γενικού γραμματέα της SNE sup. Ξαλαφρωμένος θα συνεχίσει, χωρίς επίσημη ταμπέλα πια, στην οργάνωση της 22 Μάρτη ως το τέλος.

Το καλοκαίρι του '68 θα βρεθεί με τον Σερζ Ζυλί στην Κούβα. Γυρνώντας θα ολοκληρώσουν το γράψιμο ενός βιβλίου με τίτλο Προς τον εμφύλιο πόλεμο.

«Ο Μάης ξανάβαλε την επανάσταση και την ταξική πάλη στο κέντρο κάθε στρατηγικής».

Χωρίς να θέλουμε να παραστήσουμε τους προφήτες ο ορί-

* Hamon-Rotman, Génération, op. cit. t. 1, σ. 505.

ζοντας του '70 θα είναι για τη Γαλλία η επανάσταση».

Όταν, τέλη του '68, ιδρύεται η «Προλεταριακή Αριστερά» από έναν πυρήνα παλιών μαοϊκών (Λεβύ, Αινάρ, Μπαρέ κ.α.) ο Αλαίν Ζεσμάρ θα είναι από τους πρώτους που θα την πλαισιώσουν.

Με την «Προλεταριακή Αριστερά» μια άλλη σελίδα ανοίγει για όσους θέλουν να συνεχίσουν το Μάη. Ο δρόμος του ένοπλου αγώνα.

«Η εξουσία βρίσκεται στην άκρη του όπλου», θα διακηρύξουν.

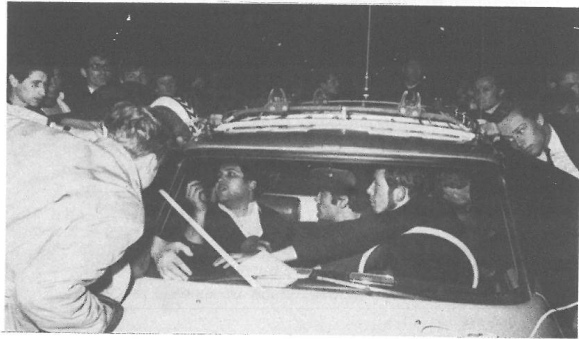
Η πορεία αυτή θα σταματήσει όταν συνειδητοποιούν πού οδηγεί: στην τρομοκρατία.

Στις 26 Ιουνίου 1970 ο Ζεσμάρ συλλαμβάνεται. Η δίκη του θα γίνει τον Οκτώβριο. Θα καταδικαστεί σε 18 μήνες φυλάκιση. Ανάμεσα στους μάρτυρες υπεράσπισης ο Ζαν-Πωλ Σαρτρ. Ο φιλόσοφος θα απευθύνει στο δικαστήριο ένα γράμμα εξηγώντας γιατί είναι ανώφελο να καταθέσει όταν το αποτέλεσμα έχει εκ των προτέρων κριθεί. Αντ' αυτού ο Σαρτρ θα υπερασπιστεί το ίδιο πρωί τον Ζεσμάρ μπροστά στο εργοστάσιο της Renault στη Μπουλόν Μπιγιανκούρ.

Σήμερα η εποχή αυτή είναι πολύ μακριά. Ο Ζεσμάρ, μαζί με δύο παλιούς του συντρόφους, έχει μια επιχείρηση πληροφορικής. Ανήκει στην ομάδα εμπειρογνομόνων του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Πρόσφατα υπέγραψε ένα κείμενο-έκκληση για την υποψηφιότητα του Φρανσουά Μιτεράν. Καταβεβλημένος αλλά γλυκύτατος θα πει: «Αν αύριο ξανακατέβουν οι άνθρωποι στο δρόμο, είμαι έτοιμος να κατέθω μαζί τους».



1969. Ο Σερζ Ζυλί κι ο Αλαίν Ζεσμάρ σε πρωτομαγιάτικη διαδήλωση στην Μπελβίλ.



Νύχτα των οδοφραγμάτων.
Ο Αλαίν Ζεσμάρ (αριστερά) στο αυτοκίνητο του ραδιοφωνικού σταθμού *EUROPE-1*.

ΖΕΣΜΑΡ: Το στοιχείο που κάνει το γαλλικό Μάη να ξεχωρίζει από τα κινήματα που εκδηλώθηκαν σε άλλες χώρες, είναι η σύγκλιση διαφορετικών κρίσεων που ωριμάζουν την ίδια χρονική στιγμή. Το φοιτητικό κίνημα ήταν η άκρη του φυτίλιού.

Ολόκληρο το σύστημα των αξιών και των συμπεριφορών της προηγούμενης εικοσαετίας αμφισβητείται από την πρώτη μεταπολεμική γενιά, τη γενιά του baby boom που μεγάλωσε βέβαια με την ιδεολογική και πολιτιστική κληρονομιά εκείνων που είχαν γνωρίσει τον πόλεμο.

Η γενιά αυτή δεν γνωρίζει τη στέρηση, δεν γνωρίζει παρά μόνο την οικονομική ευημερία αλλά ταυτόχρονα δεν ξέρει τι να την κάνει. Στεγάζεται σε σχολεία που δεν τη χωράνε, στριμώχνεται στην παλιά Σορβόνη με καθηγητές πολύ γέρους, ασφουκτιά. Βλέπει την εξέλιξη στην επιστήμη, την τεχνολογία και δεν έχει τις δυνατότητες να την παρακολουθήσει.

Το κοινωνικό πολιτικό πλαίσιο είναι απογοητευτικό. Μια γερασμένη ηγεσία, ένας πατριάρχης που κυβερνά αυταρχικά, η αρχή της κρίσης του κράτους-πρόνοιας, η έκρηξη του συστήματος κοινωνικής προστασίας και ένα αρχαϊκό μοντέλο διαπροσωπικών σχέσεων.

Ακόμη η κρίση του κομμουνιστικού κινήματος, η εμφάνιση νέων μοντέλων –η Κίνα, η επανάσταση στην Κούβα, η ανανέωση στο Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα– ο απόηχος από τον πόλεμο του Βιετνάμ, όλα αυτά προετοιμάζουν το έδαφος για το Μάη του '68.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Ο Μάης λοιπόν ξεκινά από μια συνολική αμφισβήτηση του κοινωνικού-πολιτικού πλαισίου και έχει ως αίτημα την ανατροπή του, τον καθολικό μετασχηματισμό της κοινωνίας έως και την κατάληψη της εξουσίας. Πόσο συνειδητοί ήταν αυτοί οι στόχοι στην ηγετική ομάδα του κινήματος στην οποία συμμετείχατε;*

ΖΕΣΜΑΡ: Η ηγετική ομάδα του '68 προέρχεται από παλιότερα στελέχη του φοιτητικού κινήματος από τη γενιά του πολέμου της Αλγερίας.

Η γενιά αυτή έχει πολιτικοποιηθεί στον αντιφασιστικό, αντιαποικιοκρατικό αγώνα και τα ριζοσπαστικοποιημένα τμήματά της ακολουθούν δυο δρόμους: τον κομμουνιστικό και τον τρίτο-κοσμικό.

Και στους δυο υπάρχει η προοπτική της επανάστασης. Ειδικά για όσους βρίσκονται στο κομμουνιστικό στρατόπεδο η προοπτική αυτή συνδέεται με την ανανέωση του κομμουνιστικού κινήματος και εμπνέεται απ' όσα συμβαίνουν στην Κίνα, την Κούβα και την Ιταλία. Σε κάθε περίπτωση, ο δρόμος για την κατάλυση του αστικού κράτους είναι η επανάσταση και ο ορίζοντας των προβληματισμών μας ο μαρξιστικός.

Πολύ γρήγορα όμως θα περιπέσουμε σε αδιέξοδα. Γιατί το μοναδικό προηγούμενο επανάστασης που είχαμε ήταν στη Σοβιετική Ένωση, και Σοβιετική Ένωση για μας σήμαινε γκούλαγκ, σήμαινε μια κοινωνία καταπιεστική.

Είχαμε λοιπόν την επιθυμία της Επανάστασης αλλά

στερούμαστε μοντέλου. Κανείς μας εάν επρόκειτο να διαλέξει δεν θα διάλεγε το σοβιετικό.

Έτσι το όραμα δεν οδηγεί πουθενά και αυτή είναι η αρνητική συνέπεια της ιστορίας. Επέρχεται όμως η ρήξη με το σταλινικό μοντέλο και δημιουργούνται δυνατότητες για την αριστερή σκέψη και δράση πέρα από τον περίγυρο του ΚΚ και αυτή είναι η θετική συνέπεια.

Για πάρα πολλούς της γενιάς μου ο πόλεμος της Αλγερίας ήταν η πρώτη αποστασιοποίηση και ο Μάης του '68 η οριστική ρήξη με το κομμουνιστικό κόμμα. Μπορούμε πια να σκεφτόμαστε πέρα απ' αυτό. Όχι πως βρέθηκαν στο μεταξύ λύσεις, υπάρχουν οι ίδιοι λόγοι να είσαι σήμερα επαναστάτης όπως και πριν είκοσι χρόνια. Αλλά η αριστερά έπαψε να θέτει απαγορεύσεις και αυτό είναι μια αρετή πρωταρχική.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Μετά τη συμμετοχή σας στη συλλογική ηγεσία της εξέγερσης του Μάη αποφασίζετε να συνεχίσετε τον αγώνα μέσα από μια οργάνωση που δημιουργείται μόλις το φθινόπωρο του '68, την «Προλεταριακή Αριστερά». Είναι η μόνη οργάνωση στη Γαλλία που προέρχεται από το Μάη και δεν αποκλείει τον ένοπλο αγώνα. Τι σας οδήγησε σ' αυτή την απόφαση;*

ΖΕΣΜΑΡ: Για μένα ήταν πολύ απλό. Ήθελα να συνεχίσω. Παραφράζοντας τον Μαρξ που έλεγε ότι μια από τις βασικές αρετές της Κομμούνας του Παρισιού, ήταν ότι υπήρξε, θα έλεγα ότι ακριβώς το ίδιο ισχύει και για το Μάη. Μια από τις βασικές του αρετές ήταν ότι υπήρξε και έδειξε ότι οι σχέσεις των ανθρώπων θα μπορούσαν να είναι διαφορετικές.

Έδειξε ότι μια άλλη κοινωνία είναι δυνατή και είδαμε το έμβρυό της στα κατειλημμένα εργοστάσια, στη Σορβό-

νη, σε μια σειρά μηχανισμούς, μη εγωιστικούς που αναπτύχθηκαν.

Η ιδέα να σταματήσουμε εκεί και να γυρίσουμε σπίτια μας μου ήταν αδιανόητη. Έπρεπε να πάμε μέχρι το τέλος, χωρίς να ξέρουμε βέβαια ποιο ήταν αυτό το τέλος.

Έτσι η «Προλεταριακή Αριστερά» δημιουργήθηκε από ανθρώπους που προέρχονταν από το μαρξιστικό-λενινιστικό ρεύμα και είχαν τη διάθεση να πάνε πιο μακριά, όσο πιο μακριά μπορούσαν. Σταματήσαμε όταν είδαμε ότι αυτή η πορεία οδηγούσε σ' ένα λουτρό αίματος (1973-'74).

Ήταν η πιο σκληρή περίοδος της ζωής μου. Γιατί δεν μπορούσαμε να σταματήσουμε ξαφνικά, έπρεπε να εξαλείψουμε τους μηχανισμούς και να διαλύσουμε τις οργανώσεις που είχαμε στήσει επί πέντε χρόνια.

Και να μην αφήσουμε πίσω εκτεθειμένους τους πιο ριζοσπαστικοποιημένους από μας.

Το πέραςμα στην τρομοκρατία έφερε τον κίνδυνο μιας ένοπλης αντιπαράθεσης μιας μικρής ομάδας, όπως εμείς, με το κράτος. Δεν ήταν όμως η ιδέα του ένοπλου αγώνα που μας φόβιζε – εάν επρόκειτο για ένα λαϊκό ξεσηκωμό ήμασταν έτοιμοι να σκοτωθούμε.

Αλλά στην ιδέα να στείλουμε χίλους ανθρώπους να θυσιαστούν σκοτώνοντας άλλους τόσους, τελικά για το τίποτα, σ' αυτή την καταστροφική απομόνωση είπαμε όχι...

Από εκείνα τα χρόνια κρατώ ως πολύ θετική εμπειρία την κατάληψη του εργοστασίου της LIP.* Οι εργάτες παίρνουν στα χέρια τους την παραγωγή και κάνουν απευθείας πωλήσεις. Το όραμα που είχαμε το Μάη το βλέπαμε τώρα μπροστά μας. Το '68 δεν είχε πεθάνει, διαπότηζε τώρα την εργατική τάξη.

* Στις 18 Ιουνίου 1973 οι εργάτες παίρνουν στα χέρια τους την ορολογία LIP που απειλείται με κλείσιμο.

Γιατί η LIP δεν ήταν μόνο ένα εργοστάσιο. Εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες σ' όλη τη Γαλλία παρακολουθούσαν την προσπάθειά της.

Η εμπειρία αυτή μας έδειξε όμως πόσο αδύναμοι ήμαστε να παρέμβουμε από πάνω, μ' ένα γενικό επιτελείο, σ' ένα τέτοιο κίνημα. Το κίνημα έπρεπε να προκύψει από μέσα. Δεν προέκυψε και έτσι αυτή η περίοδος κλείνει.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Αν σας ζητούσα να τοποθετηθείτε σήμερα τι θα απαντούσατε;*

ΖΕΣΜΑΡ: Είμαι πάντα στην αριστερά και δεν είμαι περισσότερο ευχαριστημένος απ' ότι πριν 20 ή πριν 40 χρόνια.

Είμαι 49 χρονών και μπορώ να πω ότι επί 49 χρόνια δεν είμαι ευχαριστημένος. Γεννήθηκα μέσα στον πόλεμο, ήμουν ένα μικρό εβραϊόπουλο που γνώρισε το ναζισμό και δεν του άρεσε καθόλου.

Όταν έγινα 20 χρονών ξέσπασε ο πόλεμος της Αλγερίας και τον έβρισκα απαράδεκτο, το '68 ήταν το '68, αποτύχαμε.

Τι πρέπει να γίνει τώρα; Μα δεν έχω αλλάξει καθόλου γνώμη. Αν αύριο το πρωί η συγκυρία το θελήσει και κατέβουν οι άνθρωποι στους δρόμους, θα κατέβω και γω μαζί τους. Μόνο που πια δεν έχω καμιά αμφιβολία για το δρόμο που πρέπει να πάρουμε, για τα μέσα που πρέπει να χρησιμοποιήσουμε.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Για να κατέβουν όμως οι άνθρωποι στο δρόμο τι πρέπει να έχει προηγηθεί;*

ΖΕΣΜΑΡ: Αν το αναλύσω θα πρέπει ν' απαντήσω ότι πρέπει να προηγηθεί σύγκλιση δεδομένων, ένα σύνολο στοιχείων που να οδηγεί στην εμφάνιση του κινήματος.

Η εμπειρία όμως μας έδειξε ότι τα πράγματα δεν γίνονται έτσι. Ούτε αποφασίζονται, ούτε προγραμματίζονται.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Πού κέρδισε και πού έχασε το '68;

ΖΕΣΜΑΡ: Θα ήθελα να κάνω μια διάκριση. Δεν νομίζω ότι το κίνημα του '68 πρέπει να αποτιμάται με τα κριτήρια μιας πολιτικής οργάνωσης.

Μια οργάνωση αποτυγχάνει εάν δεν εκπληρώσει τους στόχους της. Το '68 ως κίνημα δεν απέτυχε, απέτυχαν οι πολιτικές οργανώσεις στους στόχους που έθεσαν. Όμως οι ιδέες του '68 επέζησαν και διαχύθηκαν στην κοινωνία, έσπασαν στεγανά και δημιούργησαν ένα νέο τρόπο σκέψης, άλλαξαν νοοτροπίες.

Μια σειρά πραγμάτων που σήμερα θεωρούνται αυτονόητα ήταν ασύλληπτα πριν 20 χρόνια και θεωρώ ότι αυτό είναι μια πολύ μεγάλη νίκη.

Θα έλεγα πολύ σχηματικά ότι οι 68ηδες έχασαν αλλά το '68 κέρδισε. Και το πιστεύω.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Λείπει όμως η συλλογική πολιτική έκφραση αυτών των ανθρώπων, η συνέχεια του '68...

ΖΕΣΜΑΡ: Είναι αλήθεια ότι λείπει η οργανωτική συνέχεια. Μα για ποιο λόγο να υπάρξει; Όταν η συλλογική μας προσπάθεια δεν οδήγησε πουθενά. Δεν βλέπω γιατί θα έπρεπε να είχαμε ένα συλλογικό όργανο έκφρασης. Για να κάνουμε την αυτοκριτική μας; Ν' αναλύσουμε την αποτυχία μας;

Ο καθένας παλεύει στο χώρο που έχει επιλέξει. Υπάρχει η *Liberation*, υπάρχει ο περίγυρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος, ένα σωρό κανάλια όπου βρίσκει κανείς ανθρώπους του '68.

Δεν είναι λίγοι σε θέσεις-κλειδιά. Ένα οργανωμένο γενικό επιτελείο τι παραπάνω θα πρόσφερε;

Κον Μπεντίτ
Ζεσμάρ

Κραβέτς

Κριβίν
Αμπέλ
Κουσνέρ
Βεμπέρ
Μπουγκρώ
Μπυρνιέ
Ασουλίν
Χατζηνικολάου

Μεγαλωμένος σε οικογένεια κομμουνιστών ο Μαρκ Κραβέτς θυμάται πάντα το πορτρέτο του Στάλιν στο δωμάτιο των γονιών του.

Μπαίνει στην Κομμουνιστική Νεολαία μόλις τελειώνει το σχολείο. Η συμπάθειά του για τον αντιαποικιοκρατικό αγώνα της Αλγερίας θα του κοστίσει τη διαγραφή από τη νεολαία. Επειδή έβρισκε τη στάση του κόμματος αρκετά μετριοπαθή...

Αυτόνομος από τα 19 χρόνια ο Κραβέτς θα περάσει όλα τα στάδια της ριζοσπαστικοποίησης που χαρακτηρίζουν τη γενιά που προηγήθηκε του '68.

Από την FUA (Ενωμένο Αντιφασιστικό Μέτωπο ενάντια στον πόλεμο της Αλγερίας) το 1961 στη FGEL (Ομοσπονδία Φοιτητών Φιλολογικών Σπουδών) όπου θ' αναπτύξει μαζί με τον Ζαν-Λουί Πενινού την τάση της «συνδικαλιστικής αριστεράς».* Ο δρόμος τους περνάει από την UNEF (Εθνική Ένωση Γαλλων Φοιτητών) και αναγκαστικά κάπου συναντάται με την UEC (Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών).

Ο Κραβέτς όμως θεωρεί ότι βρίσκεται ακόμη πιο αριστερά από τους «Ιταλούς» την κυρίαρχη εκείνη την εποχή τάση στην UEC.

Λίγο πριν το Μάη θα συγκροτήσει –μαζί με τους Πενινού,

* Βλ. εισαγωγή.

Μπουγκρώ και άλλους- το Κίνημα Πανεπιστημιακής Δράσης (ΜΑΥ).

Στις 3 Μαΐου θα θρθεεί στο γενικό επιτελείο του κινήματος μαζί με τους Ζεσμάρ, Ζυλί, Σωβαζό.

Μετά το '68 απομακρύνεται από τις αριστεριστικές οργανώσεις. Αρχίζει να διδάσκει στο Πανεπιστήμιο της Βενσέν.

Το φθινόπωρο του '73 γυρνώντας από ένα μεγάλο περίπλου σε αραβικές χώρες βρίσκει το μήνυμα του Σερζ Ζυλί που του ζητά να πάει στη Liberation. Θα δεχτεί.

Σχηματίζεται μια ομάδα γύρω από τον Ζυλί με στόχο να γίνει η Liberation εφημερίδα, αναγνώσιμη, επαγγελματική.

Η ομάδα αυτή αποτελείται από τους Κραβέτς-Πενινού-Μπουγκρώ.

Από τότε ο Κραβέτς δεν θα εγκαταλείψει την εφημερίδα. Επικεφαλής της εξωτερικής της υπηρεσίας θα διασχίσει τον πλανήτη ακολουθώντας «τον ήχο του όπλου». Ο Κραβέτς είναι παρών σε όλες τις μεγάλες συγκρούσεις της τελευταίας δεκαπενταετίας. Αλλά ο τομέας του είναι η Μέση Ανατολή. Θεωρείται ο καλύτερος ίσως γνώστης αυτού του χώρου στη Γαλλία.

«Η επαφή με τους ανθρώπους με παθιάζει, θα πει. Αν με ρωτήσετε τι ήθελα να γίνω πάντα θα σας απαντήσω: δημοσιογράφος».

ΚΡΑΒΕΤΣ: Για να εξηγήσουμε το Μάη νομίζω θα πρέπει να κρατήσουμε μερικά γεγονότα-κλειδιά. Ποια ήταν αυτά;

Πρώτα απ' όλα να μην ξεχνάμε ότι το '68 έρχεται 20-25 χρόνια μετά το τέλος του πολέμου. Ο Μάης λοιπόν, με όρους γενεών, είναι ένα κίνημα νεολαίας, ένα κίνημα που το ξεκινούν νέοι που έχουν γεννηθεί ανάμεσα στο 1940 και το 1950. Είναι άνθρωποι που στα πρώτα χρόνια της ζωής τους γνωρίζουν τη στέρηση και λίγο αργότερα θα γνωρίσουν την ευημερία. Γιατί;

Γιατί η Γαλλία στα χρόνια του '50 είναι μια χώρα κλειστή, πολύ κλειστή μάλιστα σε επιδράσεις πέρα απ' τα σύνορά της, μια κοινωνία εύθραυστη και πάρα πολύ αμυντική.

Ενώ στα χρόνια του '60 έχουμε ολοκληρωτική ανατροπή των κοινωνικών και οικονομικών δεδομένων, που παραδόξως δεν γίνεται αντιληπτή στην ολότητά της από τους διανοούμενους αυτής της χώρας. Και είναι περίεργο για μια χώρα διανοομένων και πανεπιστημιακών όπως η Γαλλία. Ορισμένοι μόνο διανοούμενοι πολύ περιθωριακά συλλαμβάνουν ότι κάτι αλλάζει. Ένας απ' αυτούς είναι ο Ζαν Μπωντριγιάρ, που λίγο πριν το '68 με το βιβλίο του *Η κοινωνία της κατανάλωσης*, περιγράφει την εξέλιξη των

νοοτροπιών που συνδέονται μ' αυτές τις κοινωνικές αλλαγές. Αλλαγές που μέχρι τότε δεν είναι προσδιορισμένες με σαφήνεια. Ο Μπωντριγιάρ μιλάει για τις μεταβολές στην εργατική τάξη καθώς και για τις αλλαγές στη σχέση των ανθρώπων με την κατανάλωση. Είναι κάτι που αργότερα έγινε κλισέ αλλά τότε ακόμη ο διαφορετικός συμβολισμός του αγαθού στην κοινωνία της κατανάλωσης και στην κοινωνία της στέρησης δεν ήταν σαφής.

Οι μεγάλες αλλαγές στα χρόνια του '60 γίνονται, αν μπορώ να το πω έτσι, χωρίς να το αντιληφθούμε. Γίνονται όμως σε όλα τα επίπεδα. Το σύστημα αξιών αρχίζει να καταρρέει εξαιτίας του αναχρονισμού του.

Η γενιά του '68 ζητάει διέξοδο από μια κοινωνία συντηρητική, πουριτανική, επαρχιώτικη που την πνίγει. Όλα οδηγούν στην έκρηξη.

Ο Μάης λοιπόν δεν πέφτει από τον ουρανό. Σ' ένα μεγάλο βαθμό είναι αποτέλεσμα των ζυμώσεων που συντελούνταν σε τμήματα της νεολαίας και των συγκλίσεων διαφορετικών φαινομένων.

Τα επισημαίνω: από τη μια πλευρά η κρίση του μαρξισμού, κρίση περισσότερο του σταλινικού φαινομένου, όπως εκφράζεται μέσα από τη σύγκρουση του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος με την Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών (UEC) που είχε «υποτροπιώσει» προς φιλο-ιταλικές θέσεις, δηλαδή ανανεωτικές.

Από την άλλη η ανάδυση νέων επαναστατικών ουτοπιών, ιδιαίτερα μετά το τέλος του πολέμου της Αλγερίας, που μπορούν να συνοψιστούν στο μύθο της τριτοκοσμικής επανάστασης.

Τρίτο ερέθισμα ο πόλεμος του Βιετνάμ και το κίνημα διαμαρτυρίας, που είχε ξεσηκώσει.

Δεκάδες επιτροπές συμπαραστάσης δημιουργούνται στη Γαλλία λίγο πριν το '68.

Μαζί με όλα αυτά προσθέστε τα τρομερά αδιέξοδα που αντιμετωπίζαμε κάθε μέρα, το αβέβαιο μέλλον και την αγωνία να δώσουμε νόημα στη ζωή μας. Μιλώ για διαδικασίες εσωτερικές που κάποια στιγμή, κάτω από φοβερή πίεση, βρίσκουν έξοδο και έτσι φτάνουμε στην έκρηξη.

Έκρηξη με διαστάσεις που δεν μπορούσαμε να χειριστούμε και αυτό το βλέπουμε στη γλώσσα των οργανωμένων τουλάχιστον ομάδων του Μάη τις πρώτες μέρες. Μια γλώσσα ξύλινη, αριστεριστική, είτε τροτσκιστική, είτε μαοϊκή είτε ουτιδήποτε άλλο ήταν. Μια γλώσσα που δεν μπορούσε να εκφράσει αυτό που διαδραματιζόταν και που πολύ γρήγορα, όσο το κίνημα φουντώνει και αγκαλιάζει ευρύτατα στρώματα της κοινωνίας, ξεπερνιέται για να δώσει τη θέση της στη γλώσσα του Μάη, εκείνο το τόσο αυτόνομο γλωσσικό φαινόμενο των τοίχων, των συνθημάτων, των πανών, των προκηρύξεων.

Στο εσωτερικό αυτού του φαινομένου υποβόσκει ο επαναστατικός λόγος ή μάλλον ο λόγος της επαναστατικής ουτοπίας που από τη στιγμή που θα προσπαθήσει να βρει τη ρεαλιστική πολιτική του μετάφραση θα προσκρούσει σε τρομακτικά αδιέξοδα.

Γιατί ή θα πάρει τη μορφή απέλπιδων εκκλήσεων για επανάσταση «εδώ και τώρα» ή θα περιβληθεί τις φόρμες του κλασικού πολιτικού προσεταιρισμού σε όλες του τις αποχρώσεις. Χαρακτηριστικό δείγμα αυτού που περιγράφω είναι η συγκέντρωση στο στάδιο του Σαρλετύ, στα τέλη Μαΐου, όπου ο Μαντές-Φρανς με τον Μισέλ Ροκάρ από τη μια πλευρά και ο Αλαίν Κριθίν από την άλλη προσπαθούσαν να προσεταιρισθούν –είναι η λέξη της εποχής– το κίνημα.* Θέτοντας το ίδιο ερώτημα σήμερα,

* Η συγκέντρωση της 27ης Μαΐου στο στάδιο του Σαρλετύ οργανώθηκε από την UNEF (Εθνική Φοιτητική Ένωση) με την υποστήριξη της

άρα πιο αντικειμενικά και ουδέτερα, εάν δηλαδή θα ήταν δυνατό να υπάρξει μια πολιτική έκφραση αυτού του κινήματος, η απάντησή μου είναι: όχι.

Άλλωστε πολύ λίγο αργότερα, σχεδόν ένα μήνα μετά την παράλυση των θεσμών, που έφθασε μέχρι την εξαφάνιση του αρχηγού του κράτους,* όταν τα πράγματα επανέρχονται σιγά σιγά στη θέση τους, κατά ένα μεγάλο μέρος χάρη στην ευφυΐα του Ζωρζ Πομπιντού, έχουμε εκείνη την τεράστια διαδήλωση στα Ηλύσια Πεδία, που ισοδυναμούσε με όλες τις δικές μας διαδηλώσεις και, αμέσως μετά, τις εκλογές που χαρίζουν συντριπτική νίκη στο κόμμα του Ντε Γκωλ.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: *Ο Μάης λοιπόν τελειώνει εδώ;*

ΚΡΑΒΕΤΣ: Στην πραγματικότητα όχι. Η πολιτική ήττα βάζει τέρμα στην πιο ορατή πλευρά του, την επαναστατική ουτοπία.

Όμως, οι διεργασίες που άρχισαν με το Μάη διαπερ-

CFDT (συνδικαλιστική οργάνωση χριστιανο-σοσιαλιστικών αποκλίσεων) αλλά στην ουσία ήταν μια κίνηση του PSU (Ενοποιημένο Σοσιαλιστικό Κόμμα) για να μπει ο Πιερ Μαντές-Φρανς σε «Τροχιά», να προσφέρει δηλαδή πολιτική λύση στο αδιέξοδο που είχε δημιουργηθεί. Η σκέψη ήταν ο σχηματισμός υπηρεσιακής κυβέρνησης με πρωθυπουργό τον Μαντές και τη συμμετοχή εκπροσώπων του κινήματος του Μάη. Σε συνέντευξή του το 1986 ο Κον Μπεντίτ θα πει:

«Το Σαρλετύ ήταν μια καλή ιδέα. Μπορεί θέβαια να έγινε μαγείρεμα πριν αλλά τι σημασία έχει. Όλες αυτές οι δυνάμεις που είχαν συγκεντρωθεί και ζητούσαν πολιτική διεξοδό ήταν μια ευκαιρία μοναδική για μας. Και η ευκαιρία αυτή είχε ένα όνομα: Μαντές. Έπρεπε εμείς οι ίδιοι να είχαμε ρίξει την ιδέα των εκλογών, να είχαμε προτείνει τον Μαντές-Φρανς». (Hamon-Rotman: *Génération*, F. 1, σελ. 552-555).

* Ο Ντε Γκωλ «εξαφανίζεται» στις 29 Μαΐου. Στις 30 διαλύεται η Βουλή και διοργανώνεται η μεγάλη διαδήλωση της «σιωπηράς πλειοψηφίας» στα Ηλύσια Πεδία.

νούν όλη την κοινωνία και θα πάρουν θεσμική έκφραση το 1974. Τι γίνεται το '74; Εκλέγεται πρόεδρος ο Βαλερύ Ζισκάρ Ντ' Εσταίν.

Χωρίς να τον συμπαθώ πολιτικά, πρέπει να πω ότι ήταν ένας από τους λίγους πολιτικούς που κατάλαβε τι συνέβη στη Γαλλία, που συνειδητοποίησε τις αλλαγές που είχαν επέλθει.

Το '74 η πολιτική εξουσία σταματά να ελέγχει κάθε στιγμή της ζωής του πολίτη. Όχι πως πριν είχαμε αστυνομικό κράτος αλλά υπήρχε εθνική συναίνεση γύρω από την αντίληψη ότι το κράτος έπρεπε να γνωρίζει και να ελέγχει τα πάντα.

Έκφραση της αλλαγής αυτής της νοοτροπίας είναι για παράδειγμα η νομοποίηση των αμβλώσεων, το δικαίωμα ψήφου στα 18...

Θέλω να πω ακόμη κάτι εδώ: η δεξιά, η μοντέρνα της έκφραση τουλάχιστον, συνέλαβε πολύ καλύτερα από την αριστερά τις αλλαγές που συντελέστηκαν μετά το Μάη.

Η αριστερά παρέμεινε αμήχανη και σφιγμένη απέναντι στο φαινόμενο του '68.

Ίσως γιατί μας θεωρούσε παραστρατημένο κομμάτι της οικογένειας...

Είκοσι χρόνια μετά βρίσκει κανείς τη γενιά του '68, επώνυμους κι ανώνυμους, σχεδόν παντού. Εκτός από την πολιτική. Πολύ λίγοι έκαναν πολιτική καριέρα, πολύ λίγοι μπήκαν σε υπουργικά γραφεία, παρ' όλο που είχαμε για πέντε χρόνια κυβερνήσεις της αριστεράς. Δεν υπήρξε λοιπόν πορεία προς την πολιτική –ή προς το πολιτικό– του κινήματος του Μάη του '68.

Αντίθετα, αναπτύχθηκαν άλλα κινήματα απότοκα του Μάη, που έχουν πολύ ενδιαφέρον, όπως το φεμινιστικό κίνημα.

Το γυναικείο κίνημα είναι ίσως το μόνο που πραγματο-

ποίησε ένα μέρος της ουτοπίας του '68, που άγγιξε όλα τα κοινωνικά στρώματα, τόσο τα αστικά όσο και τα εργατικά και αγροτικά. Σε αντίθεση με άλλες ιδέες του Μάη που παρέμειναν εγκλωβισμένες στο χώρο της διανόησης.

Υπήρξε ακόμη μια πολύ σημαντική εξέλιξη στα ερωτικά ήθη και σ' ό,τι αφορά τις μειονότητες. Η ομοφυλοφιλία, από αρρώστια και ποινικό αδίκημα γίνεται συμπεριφορά.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Η επικράτηση του «κοινωνικού» απέναντι στο «πολιτικό» μετά το Μάη δεν δικαιώνει την άποψη ότι από το κίνημα του '68 ξεπήδησε ένας ιδιότυπος ατομισμός;

ΚΡΑΒΕΤΣ: Ναι, ίσως. Με την έννοια ότι όλα αυτά αφορούν την ιδιωτική σφαίρα της ζωής των ανθρώπων. Αλλά και με την εξής σημαντική διαφορά: ότι μπορούμε πλέον να μιλάμε για το ιδιωτικό χωρίς το κράτος να παρεμβαίνει, να μπορεί να παρεμβαίνει κάθε στιγμή, όπως γινόταν τα προηγούμενα χρόνια και όπως εθεωρείτο τελείως φυσικό να γίνεται.

Αλλαγές αυτού του είδους δείχνουν σε ποιο βαθμό ο Μάης ολοκληρώνεται από τα κάτω, χωρίς δηλαδή ν' ανατραπεί το γενικό κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο. Θα ήταν υπερβολικό να μιλήσουμε για πολιτιστική επανάσταση, μπορούμε όμως να μιλήσουμε για επανάσταση στα ήθη και για μια τεράστια επιχείρηση σύνδεσης της γαλλικής κοινωνίας με το παρόν.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Που συνοδεύτηκε όμως από αποπολιτικοποίηση και αποϊδεολογικοποίηση...

ΚΡΑΒΕΤΣ: Ναι, αλλά η προσφορά στον εκσυγχρονισμό

της κοινωνίας ήταν τεράστια όπως και στην απομυθοποίηση των θεσμών.

Στη Γαλλία είχαμε και εξακολουθούμε να έχουμε ως ένα βαθμό μια θρησκευτική προσέγγιση στους θεσμούς.

Ο Μάης επέφερε πραγματική μεταστροφή των σχέσεων ευσέβειας απέναντι στους θεσμούς, χωρίς βέβαια να τους ανατρέψει. Είναι πάντα στη θέση τους...

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Σ' αυτή την απομυθοποίηση δεν συνέβαλε σ' ένα μεγάλο βαθμό η ανάπτυξη ενός τύπου που δεν δίσταζε να «βγάξει γλώσσα» στην εξουσία;

Η Liberation θα μπορούσε να ενταχθεί σ' αυτή την κατηγορία;

ΚΡΑΒΕΤΣ: Πριν τη *Liberation*, και αμέσως μετά το '68, υπήρξαν προσπάθειες όπως το *Charlie-HEBDO* και το *Harakiri* που άλλαξαν ριζικά το τοπίο, δημιούργησαν σχολή. Η *Liberation* βγαίνει πολύ αργότερα, το '74 και συνεχίζει αυτή τη σχολή. Είναι πολύ δεμένη με το '68, πρώτα απ' όλα εξαιτίας των ανθρώπων της. Είμαστε όλοι «παλιοί πολεμιστές» και ξεκινάμε με ιδέες πολύ λανθασμένες, που παραδόξως πετυχαίνουν! Ήταν ας πούμε, οι ιδέες της αντιδημοσιογραφίας, μαοϊκές ουτοπίες όπως να δώσουμε το λόγο στο λαό, κλπ.

Η εφημερίδα φτιάχτηκε μέσα από κρίσεις, ψυχοδράματα, αποχωρήσεις. Δεν υπήρξε «χρυσή εποχή» της *Liberation*, δεν ήμαστε ποτέ μια αγαπημένη κοινότητα.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Το 1981 η *Liberation* περνάει σε μια δεύτερη περίοδο, αλλάζει πρόσωπο, εγκαταλείπει τον παλιό της εαυτό. Θα λέγατε ότι τον προδίδει κιόλας;

ΚΡΑΒΕΤΣ: Δεν είναι εύκολο να το αναλύσουμε. Είναι μια

εφημερίδα που βγήκε μέσα από μια συγκεκριμένη εποχή, κουβαλώντας συγκεκριμένο ιδεολογικό φορτίο. Ξεκίνησε με ορισμένες αρχές όπως η ισότητα στους μισθούς, η αυτοχρηματοδότηση, η άρνηση διαφήμισης. Κράτησε έτσι επτά χρόνια. Οι άνθρωποι που έφτιαξαν τη *Liberation* δεν ήταν δημοσιογράφοι. Ήξεραν πάρα πολλά πράγματα εκτός από ένα: δημοσιογραφία. Μαθαίνουν σιγά σιγά με τρόπο άναρχο τη δουλειά, και έτσι η *Liberation* καταλήγει τελικά να επιβάλει το δικό της τρόπο γραφής. Εφευρίσκει τη δική της δημοσιογραφία και αρχίζει να γίνεται αποδεκτή στο χώρο. Αυτό όμως δεν ήταν αρκετό. Έπρεπε να περάσει από τον ερασιτεχνισμό στον επαγγελματισμό.

Η μετάβαση δεν ήταν εύκολη. Έγινε μέσα από πολλές τριβές, συζητήσεις και συγκρούσεις. Μια διαδικασία που διήρκεσε πέντε χρόνια (1976-1980). Οι τάσεις που υπήρχαν στην εφημερίδα ήταν δύο: η μια που έλεγε ότι πρέπει να φτιάξουμε μια πραγματικά νέα εφημερίδα σε μια χώρα όπου ο τύπος, ανεξάρτητα από πολιτική τοποθέτηση είναι τρομερά συντηρητικός, και η άλλη που ήθελε τη διατήρηση της φυσιογνωμίας μας, των αρχών μας, ανεξάρτητα από το αν η εφημερίδα θα περπατούσε ή όχι.

Το 1981 επέρχεται η ρήξη και είναι πάρα πολύ οδυνηρή. Επικρατεί η τάση που ήθελε την εφημερίδα επαγγελματική, δημοσιογραφική και έτσι ξεκινάμε μια νέα προσπάθεια, λέγοντας ότι *παραμένουμε η εφημερίδα που ήμασταν, αλλάζοντας όμως εντελώς*.

Σ' αυτή τη γραμμή συνεχίζουμε ως σήμερα. Ίσως από μια άποψη θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για προδοσία. Αλλά εγώ πραγματικά δεν το βλέπω έτσι. Θα έλεγα ότι περάσαμε από ένα σύστημα ιδεολογημάτων σ' ένα σύστημα σεβασμού ορισμένων αξιών, όπως είναι η δημοκρατία, η ελευθερία, ο σεβασμός του άλλου και της διαφοράς του και ότι προσπαθούμε να εξετάζουμε κάθε περίπτωση κάτω

απ' αυτό το πρίσμα. Και πιστεύω ότι στην υπόθεση της πληροφόρησης, του αγώνα για σωστή πληροφόρηση εξακολουθούμε να είμαστε στρατευμένοι.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Σε προσωπικό επίπεδο, υπήρξε ρήξη με τον Κραβέτς του '68;

ΚΡΑΒΕΤΣ: Ομολογώ ότι πρέπει να καταβάλω μεγάλη διανοητική προσπάθεια για να συνειδητοποιήσω ότι πέρασαν αυτά τα είκοσι χρόνια, θέλω να πω μ' αυτό ότι δεν αισθάνθηκα ποτέ σε διάσταση με τον εαυτό μου. Έχω την αίσθηση μιας αδιάρρηκτης συνέχειας από τότε, ίσως γιατί ταξιδεύοντας πολύ για τη δουλειά μου ξέφευγα από τη γαλλική πραγματικότητα και έμπαινα σε πραγματικότητες διαφορετικές, στο Λίβανο, την Παλαιστίνη, τη Λατινική Αμερική, κάνοντας τελικά αυτό που πάντα ήθελα να κάνω.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Και θεωρώντας ίσως ότι συνεχίζατε στην ίδια γραμμή...

ΚΡΑΒΕΤΣ: Ή στην απουσία γραμμής. Γιατί ζώντας από κοντά σχεδόν μόνο τραγωδίες, τα κριτήριά μου άρχισαν να σχετικοποιούνται. Έβλεπα τις δυνάμεις αυτού του πλανήτη να σπαταλιούνται τόσο άδικα, για πράγματα που εμείς στη Δύση θεωρούμε φυσικά, αυτονόητα. Την ελευθερία, ένα στοιχειώδες επίπεδο ζωής...

Είχα το ίδιο συναίσθημα πριν λίγες μέρες πηγαίνοντας για 24 ώρες στο Άουσβιτς, αναλογιζόμενος ότι για κάτι που εμείς θεωρούμε τόσο απλό όπως το να μπούμε και να βγούμε απ' τα σύνορα της χώρας μας σε μια μέρα, ένας Πολωνός πρέπει να προσπαθήσει μήνες και μήνες.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Τα αδιέξοδα όμως των δυτικών κοινωνιών δεν τα αναλογίζεστε;

ΚΡΑΒΕΤΣ: Ναι, αλλά δεν νομίζω ότι θα χρειαστεί ποτέ να παίρνουμε άδεια για να πάμε μέχρι την Ορλεάνη. Θέλω να πω ότι για πράγματα στοιχειώδη είμαστε εξασφαλισμένοι για πολλά χρόνια. Έχουμε τη δυνατότητα να ζούμε πάνω κάτω όπως θα θέλαμε.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Δεν είναι επικίνδυνη αυτή η υπεραπλούστευση;

ΚΡΑΒΕΤΣ: Δεν λέω ότι δεν υπάρχει μιζέρια στη χώρα μου. Αλλά οποιοσδήποτε άνεργος εδώ έχει πολύ μεγαλύτερα περιθώρια να ζηήσει από έναν Παλαιστίνιο που δουλεύει παράνομα στη Γάζα. Και επιμένω όχι τόσο για να κάνω τη σύγκριση ανάμεσα στα δύο αλλά για να τονίσω πόσο πρέπει να έχουμε συνείδηση των προνομίων μας και του κινδύνου να τα χάσουμε, άρα της σχετικότητάς τους.

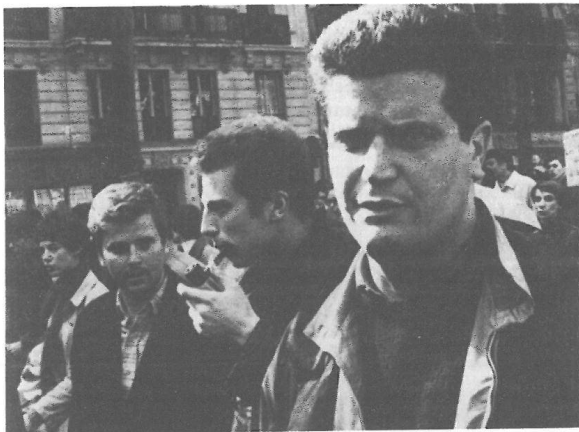
ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Και άρα της ανάγκης για πολιτική συνειδητοποίηση και ενεργοποίηση, έννοιες τις οποίες η γενιά του '68 αντιμετωπίζει λίγο πολύ με δυσπιστία...

ΚΡΑΒΕΤΣ: Η γενιά μου αντιμετωπίζει με δυσπιστία την πολιτική τάξη που στην πλειοψηφία της, όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και στις ΗΠΑ, διακρίνεται για τη μετριότητα της. Είναι κι αυτό μέσα στην κληρονομιά του '68. Το '68 ήταν μια αντίδραση σ' αυτή τη μετριότητα, την ξεσκεπάσε. Από την έκρηξη που προκάλεσε οδηγηθήκαμε, τουλάχιστον στη Γαλλία, στον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας, στο μοίρασμα των εξουσιών.

Προέκυψαν έτσι σχέσεις πολύ πιο σύνθετες μεταξύ των διαφορετικών κέντρων εξουσίας. Η πολιτική εξουσία με την κλασική έννοια δεν είναι πια η σημαντικότερη, ώστε η αντιπαράθεση να γίνεται μόνο μαζί της.



Μάης 68. Οι φοιτητές στο Ντανφέρ - Ροσρό.



Ντανιέλ Κον Μπεντί, Μαρκ Κραβέτς, Τιεννό Γκρυμπάς.



Η ηγεσία της UNEF το 1964.
Στο βάθος του τραπέζιού αριστερά ο Μαρκ Κραβέτς.

Κον Μπεντί
Ζεσμάρ
Κραβέτς

Κριβίν

Αμπέλ
Κουσνέρ
Βεμπέρ
Μπουγκρώ
Μπυρνιέ
Ασουλίν
Χατζηνικολάου

Εάν συνέπεια είναι να παραμένεις στο ίδιο στρατόπεδο για τριάντα τόσα χρόνια και συνέχεια να πιστεύεις ακόμη στην «επαναστατική κρίση» που θα οδηγήσει στο σοσιαλισμό, τότε ο Αλαίν Κριβίν, από τη γενιά του '68, είναι και ο συνεπέστερος και ο πιστότερος συνεχιστής του Μάη. Από τη δική του σκοπιά βέβαια...

«Ο τελευταίος των ηρωικών καιρών, ο δεινόσαυρος της γενιάς μας», όπως έγραψαν οι Αμόν και Ροτμάν στη GENERATION.

Γίνεται μέλος της Κομμουνιστικής Νεολαίας το 1955. Είναι μόνο 16 χρονών όταν θα πάει το 1957 στη Μόσχα στο «Έκτο Φεστιβάλ Δημοκρατικής Νεολαίας». Μαγεμένος... Το 1958 μπαίνει στο Κόμμα.

Θα διωχτεί το 1966 ως τροτσκιστής αφού ηγηθεί για πολλά χρόνια της αριστερής ανανεωτικής αντιπολίτευσης στην UEC (Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών). Την ίδια χρονιά θα ιδρύσει μαζί με άλλους διαγραμμένους από το ΚΚ την «Επαναστατική Κομμουνιστική Νεολαία» (JCR).

Η κυβέρνηση θ' απαγορεύσει τη λειτουργία της μετά το Μάη του '68 και ο Κριβίν θα μείνει στη φυλακή για ένα μήνα.

Το 1973 συμμετέχει στην ίδρυση της Κομμουνιστικής Λίγκας που θα διαλυθεί από την κυβέρνηση και θα ξαναπάει φυλακή.

Μετά την αποφυλάκισή του θα ιδρύσει την «Επανάστατική Κομμουνιστική Λίγκα» (LCR) της οποίας ηγείται μέχρι σήμερα.

Ήταν υποψήφιος για τις προεδρικές εκλογές το 1969 και το 1974.

Για τις προεδρικές εκλογές του 1988 υποστηρίζει τον Πιερ Ζυκέν,* παλιό του «διώκτη» όταν ο Κριβίν ήταν αριστερή αντιπολίτευση στο Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα...



29 Ιουνίου 1973. Ο Αλαίν Κριβίν με τον Φρανσουά Μιτεράν και τον Εντμόντ Μαυρ (αριστερά).

* Υποψήφιος της ανανεωτικής Αριστεράς, διαγραμμένος από το ΓΚΚ του οποίου υπήρξε μέλος του π.γ. και της κ.ε. Βασικός εκπρόσωπος του κινήματος των ανανεωτών.

ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ: Τι ήταν ο Μάης για τον Αλαίν Κριβίν; Ένα κίνημα συγκυριακό ή το προϊόν μιας σειράς επεξεργασιών και ζυμώσεων, το αποτέλεσμα μιας πιο σύνθετης διαδικασίας;

ΚΡΙΒΙΝ: Υπάρχουν πολλές ερμηνείες για το Μάη του '68 όπως άλλωστε συμβαίνει με κάθε μεγάλη κοινωνική εξέγερση, με κάθε τέτοιο κίνημα.

Υπάρχει πάντα η υπόθεση της συγκυρίας που όμως από μόνη της δεν θα μπορούσε να δικαιολογήσει ένα τέτοιο κίνημα. Υπήρχαν ρίζες και αίτια πολύ πιο βαθιά πίσω από τα γεγονότα του Μάη.

Αίτια που συναντάμε όχι μόνο στη Γαλλία αλλά και σε πολλές άλλες χώρες και μάλιστα όχι μόνο στο δυτικό κόσμο, για να θυμηθούμε την «άνοιξη της Πράγας».

Η διαφορά του γαλλικού Μάη από τις άλλες χώρες ήταν ότι μπόρεσε να υπερβεί τα φοιτητικά πλαίσια, το Πανεπιστήμιο και ν' αγκαλιάσει τους εργάτες, κάτι που ήταν αδιανόητο στις ΗΠΑ ή τη Δυτική Γερμανία για παράδειγμα.

Σε επίπεδο συγκυρίας είχαμε τη σύγκλιση δύο πολύ σημαντικών παραγόντων: από τη μια πλευρά τη ριζοσπαστικοποίηση της φοιτητικής νεολαίας που οφειλόταν στις

μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Παιδεία και κυρίως στο άνοιγμα του Πανεπιστημίου σε μεγάλο αριθμό φοιτητών, δηλαδή στη μαζικοποίησή του και από την άλλη τη συνειδητοποίηση του χάσματος ανάμεσα στο Πανεπιστήμιο που παρέμενε αρχαϊκό, και την κοινωνία που εξελισσόταν.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η εξέγερση ξεκίνησε ως καθαρά φοιτητική αλλά πολύ γρήγορα απέκτησε πολιτικό περιεχόμενο. Περιεχόμενο πρώτα απ' όλα αντι-ιμπεριαλιστικό, και η συμβολή του πολέμου του Βιετνάμ ήταν εδώ τεράστια, και στη συνέχεια αντι-καπιταλιστικό. Φτάσαμε έτσι πολύ γρήγορα στην αμφισβήτηση όλων των αξιών του καπιταλισμού, αμφισβήτηση συγκεχυμένη στην αρχή που στρεφόταν εναντίον κάθε μορφής εκμετάλλευσης και καταπίεσης.

Αναπτύσσεται λοιπόν ένα κίνημα αναρχοειδές, θα μπορούσαμε να πούμε, φιλελεύθερο, που δρούσε έξω από τα πλαίσια των παραδοσιακών κομμάτων, είτε σοσιαλδημοκρατικών είτε σταλινικών, και που πολύ γρήγορα ξεπέρασε τα πανεπιστημιακά πλαίσια.

Στη Γαλλία, για παράδειγμα, δεν υπήρξε ποτέ πλατφόρμα διεκδικήσεων του φοιτητικού κινήματος. Όπως χαρακτηριστικά λέγαμε «Τα θέλαμε όλα».

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Επειδή πιστεύατε στην πιθανότητα της επανάστασης στη δυνατότητα μιας συνολικής αλλαγής...*

ΚΡΙΒΙΝ: Ναι. Υπήρχε πολύ έντονη η επιθυμία για μια συνολική αλλαγή όχι μόνο των οικονομικών αλλά κυρίως των κοινωνικών σχέσεων.

Ήταν μια επιθυμία απόλυτη και κατά τη γνώμη μου προερχόταν από αυτή τη βαθιά ριζοσπαστικοποίησή μας σε βάσεις αντικαπιταλιστικές.

Μιλώντας πάντα για τη Γαλλία δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι γύρω στο '68 ο μύθος του Ντε Γκωλ, η εικόνα του πατέρα του Έθνους αρχίζει να ξεφτάει.

Ο γκωλικός μύθος πέφτει εξαιτίας μιας σειράς αντιεργατικών μέτρων που είχαν πάρει τότε οι κυβερνήσεις του Ντε Γκωλ. Κυρίως εξαιτίας μιας επίθεσης εναντίον του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης.

Εξηγείται έτσι και το εύρος των κινητοποιήσεων καθώς και η ριζοσπαστικότητα, η βιαιότητα των εργατών.

Παράλληλα οι παραδοσιακοί πολιτικοί, κομματικοί και συνδικαλιστικοί μηχανισμοί αδυνατούν να «πιάσουν» αυτή τη δυσαρέσκεια και να την εκφράσουν. Απέναντι λοιπόν σε κινητοποιήσεις, διαδηλώσεις, απεργίες, πορείες που δεν οδηγούν πουθενά αντιπαράκειται ένα ζωντανό φοιτητικό κίνημα που καταφέρνει να πετύχει στους στόχους που βάζει.

Οι φοιτητές που είχαν συλληφθεί απελευθερώθηκαν, η Σορβόνη ξανάνοιξε, αυτά όλα ήταν άμεσα αποτελέσματα των πρώτων ημερών.

Οι εργάτες διαπιστώνουν έτσι ότι θα μπορούσαν να συγκλίνουν με τους φοιτητές, αν όχι στα αιτήματα, γιατί επαναλαμβάνω δεν υπήρξε ποτέ μια κοινή πλατφόρμα διεκδικήσεων, τουλάχιστον στη μορφή του αγώνα.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Υπήρξε όμως πραγματική όσμωση φοιτητών και εργατών;*

ΚΡΙΒΙΝ: Όχι, τώρα που το βλέπω με την απόσταση του χρόνου τέτοια όσμωση δεν υπήρξε ποτέ. Υπήρχε όμως μια αλληλεγγύη και αναγνώριση του γεγονότος ότι μπορούσαν να βρεθούν κοινές μορφές αγώνα. Αλλά δεν υπήρξε ποτέ μια πραγματικά πολιτική σύγκλιση παρ' όλο που η δυσαρέσκεια ήταν κοινή και στις δύο πλευρές. Πρέπει

επίσης να πω ότι δεν υπήρξε ποτέ ούτε οργανωτική σύγκλιση. Οι φοιτητές είχαν τις γενικές τους συνελεύσεις, δεν θα 'λεγα την οργάνωσή τους γιατί αυτή ήταν μια από τις αδυναμίες του κινήματος, δεν υπήρχε αυτο-οργάνωση, αλλά δεν υπήρχαν κοινές επιτροπές με τους εργάτες.

Υπήρχαν μόνο διαπαρταξιακά όργανα που έδιναν κατευθύνσεις. Και, για να το ξεκαθαρίσουμε, οι μόνες οργανωμένες δυνάμεις όσο και αν είχαν χάσει την αξιοπιστία τους ήταν τα συνδικάτα.

Αυτά για τους εργάτες. Γιατί στους φοιτητές υπήρχε μια συντονιστική επιτροπή αποτελούμενη από εκπροσώπους των διαφόρων τάσεων του κινήματος που συνεδρίαζε κάθε μέρα και αποφάσιζε πού πηγαίναμε.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Μπορούμε να μιλάμε για απουσία συνολικής στρατηγικής;

ΚΡΙΒΙΝ: Καμιά στρατηγική δεν υπήρχε. Ήταν μια εξέγερση χωρίς κανένα πρόγραμμα, χωρίς σχέδιο. Υπήρχε απλώς μια τακτική που έβγαινε μέρα με τη μέρα από τη συντονιστική επιτροπή των φοιτητών που φυσικά δεν είχε καμιά στρατηγική κατάληψη εξουσίας, έκανε μόνο τακτικούς υπολογισμούς.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Ήταν αναπάντεχη λοιπόν η εξέγερση. Ως προς την έκταση και την έντασή της τουλάχιστον.

ΚΡΙΒΙΝ: Στο δικό μας προβληματισμό και εννοώ στη JCR* υπήρχε πάντα η προοπτική της εξέγερσης των μα-

* JCR: Επαναστατική Κομμουνιστική Νεολαία, τροτσκιστική οργάνωση νεολαίας που ιδρύεται το 1966 όταν ο Κριθίν και άλλοι τροτσκιστές διαγράφονται από την UEC (Ένωση Κομμουνιστών Φοιτητών).

ζών, η επαναστατική προοπτική. Πιστεύαμε δηλαδή ότι μια αντικαπιταλιστική εξέγερση μπορούσε να συμβεί. Ήταν ομολογώ μια αισιοδοξία υπέρμετρη, αλλά βασισμένη στις αναλύσεις που είχαμε κάνει. Κανείς όμως δεν μπορούσε να προβλέψει ότι θα συνέβαινε εκείνη τη χρονική στιγμή ό,τι συνέβη και μάλιστα σε τέτοια έκταση. Αλλά έτσι συμβαίνει με κάθε κίνημα τέτοιου είδους, δεν πατάει κανένας ένα κουμπί, έρχεται μόνο του.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Η ανάλυση που κάνατε μετά το Μάη ποια ήταν;

ΚΡΙΒΙΝ: Εμείς δεν πιστέψαμε στο '68. Εάν εξακολουθούμε να το συζητάμε είναι γιατί είχαμε λιγότερες αυταπάτες από τους άλλους. Η ανάλυσή μας ήταν συνδεδεμένη με ένα συγκεκριμένο πολιτικό οργανισμό, της JCR. Τι θέλω να πω; Ότι δεν ξέραμε πού πήγαινε το πράγμα ξέραμε όμως πού δεν θα πήγαινε.

Δεν πιστέψαμε ότι η επανάσταση ή η κατάληψη της εξουσίας ήταν στην ημερήσια διάταξη, ότι ο σοσιαλισμός θα 'ρχόταν την επαύριο.

Το κίνημα δεν είχε προετοιμαστεί, ούτε είχε υποστηριχθεί από καμιά εργατική οργάνωση, μοιραία λοιπόν θα κατέληγε εκεί που κατέληξε. Δεν υπήρχε η απαιτούμενη οργάνωση επαναστατικού τύπου.

Δεν υπήρξε ούτε πολιτική προετοιμασία για να το κατευθύνει. Απ' αυτή την άποψη ήταν ένα κίνημα αυθόρμητο με όλη τη σημασία του όρου. Και το αυθόρμητο είναι καλό αλλά έχει τα όριά του. Απέναντί του ο μόνος που είχε τελικά στρατηγική ήταν ο Ντε Γκωλ, που πέρασε στην αντεπίθεση πολύ γρήγορα, όταν το εργατικό κίνημα είχε παραλύσει από τη γενική απεργία.

Όταν μετά από λίγους μήνες άρχισε η διαδικασία της

θεωρητικοποίησης του Μάη αναπτύχθηκαν, τάσεις βίαιης δράσης, δεν θα έλεγα τρομοκρατικής, αλλά βίαιης, άμεσης δράσης που εκφράζονταν μέσα από οργανώσεις όπως η «Προλεταριακή Αριστερά» και διάφορες μαοϊκές ομάδες. Αυτές έκαναν αναλύσεις-υποκατάστατα. Καθώς το κίνημα δεν είχε εξελιχθεί όπως θα ήθελαν άρχισαν ν' αναπτύσσουν θεωρίες για επανάληψη του μερικών μηνες αργότερα, σύμφωνα με το σχήμα: προβοκάτσια, καταστολή, προβοκάτσια καταστολή κ.ο.κ., διαδικασία που για την εργατική τάξη ήταν τελείως ξένη.

Η προβληματική αυτή οδήγησε σε πράξεις-υποκατάστατα μικρών ομάδων-κομμάντος που δρούσαν στο όνομα της εργατικής τάξης, ενώ εκείνη ήταν αμέτοχη.

Ακόμη στις παρασυνέπειες του Μάη θα πρέπει να εντάξουμε άλλου τύπου θεωρητικοποιήσεις σχετικά με το ρόλο της εργατικής τάξης σε μια επαναστατική διαδικασία.

Εμείς θελήσαμε να δούμε ποιες ήταν οι αιτίες που οδήγησαν αυτό το κίνημα στην αποτυχία. Να εντοπίσουμε τις αδυναμίες του. Και καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι αν δεν υπάρχει μια προετοιμασία καθημερινή στα εργοστάσια και τους άλλους χώρους δουλειάς που να κερδίζει την εμπιστοσύνη των εργαζομένων δεν μπορεί να προκύψει ξαφνικά μέσα από μια τέτοια κινητοποίηση. Μ' αυτό θέλω να πω ότι όσο διαρκούσαν τα γεγονότα, πρόσωπα όπως ο Κον Μπεντίτ είχαν τη συμπάθεια των εργαζομένων. Όταν όμως ξαφνικά βρεθήκαμε σε κενό εξουσίας, όταν ο Ντε Γκωλ απειλούσε να φύγει και το πρόβλημα της εξουσίας ήταν άμεσο, οι εργαζόμενοι διαπίστωσαν ότι ο Κον Μπεντίτ και ο περίγυρός του δεν είχαν αξιοπιστία. Γύρισαν λοιπόν στις παραδοσιακές συνδικαλιστικές οργανώσεις που τους είπαν βέβαια να σταματήσουν.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Ποιες ήταν οι συνέπειες απ' αυτή την πολιτική αποτυχία του Μάη;*

ΚΡΙΒΙΝ: Ο Μάης προκάλεσε δυο διαδοχικά φαινόμενα. Ενέπνευσε στην αρχή τη δύναμη της συλλογικής δράσης, και έδειξε τον πλούτο και τον αυθορμητισμό ενός κινήματος μαζικού και των θετικών που μπορούσε να επιφέρει. Αλλά, καθώς το κίνημα αυτό απέτυχε και θύθισε ολόκληρη μια γενιά σε μια τρομακτική απογοήτευση έσπρωξε στη συνέχεια στον ατομισμό. Έδωσε επίσης ώθηση στην ανάπτυξη μιας πολιτιστικής επανάστασης.

Ακριβώς επειδή οι συμπεριφορές και οι σχέσεις των ανθρώπων είχαν αλλάξει υπήρξε αλλαγή στα ήθη, ένα είδος απελευθέρωσης των ατόμων, απελευθέρωσης ατομικής αλλά και συλλογικής. Και έτσι προκλήθηκαν εκρήξεις στην τέχνη, τη ζωγραφική, την ποίηση, αυτό που λέγαμε με δυο λόγια: η φαντασία στην εξουσία. Αυτή η εξέλιξη οδήγησε πολλούς στην αντιστροφή των όρων της προβληματικής τους γύρω από το Μάη, στη θεωρητικοποίηση δηλαδή της αποτυχίας του κινήματος λέγοντας ότι έπρεπε να ξεκινήσουμε από μια πολιτιστική επανάσταση για να φτάσουμε στην κοινωνική. Και οδήγησε επίσης σε υποβάθμιση των κεντρικών πολιτικών προβλημάτων, σε άρνηση της πολιτικής.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Εκεί οφείλεται και η αδυναμία συλλογικής πολιτικής έκφρασης της γενιάς του '68;*

ΚΡΙΒΙΝ: Νομίζω ότι εδώ έγκειται όλο το πρόβλημα της –με την καλή έννοια– πολιτικής εκμετάλλευσης του κινήματος. Ενώ υπήρξε μια κατάκτηση σε επίπεδο αλλαγής νοοτροπιών, που διατηρείται μέχρι σήμερα, υπάρχει δη-

λαδή μια γενιά που αναγνωρίζεται σε ορισμένες αξίες, δεν έγινε το αντίστοιχο στην πολιτική, παρά μόνο σε ορισμένες περιθωριακές ομάδες. Αυτό οφείλεται σε πολλούς λόγους:

Πρώτο, στο ότι είναι πολύ δύσκολο να βγάλεις κάτι καινούριο μετά από μια αποτυχία. Και ο Μάης βιώθηκε ως αποτυχία. Ως τρομακτική αποτυχία, μάλιστα, που οδήγησε σε πολλά αδιέξοδα.

Δεύτερο, στο ότι καμιά οργάνωση της άκρας αριστεράς δεν μπόρεσε να δώσει τις εξετάσεις της στο κοινωνικό πεδίο. Να κερδίσει σε αξιοπιστία και να συνεχίσει. Η αξιοπιστία υπήρχε μόνο στο φοιτητικό χώρο.

Τρίτος λόγος, η πολύ επιδέξια τακτική των ρεφορμιστικών πολιτικών σχημάτων, του σοσιαλιστικού και του κομμουνιστικού κόμματος απέναντι στις προσδοκίες, στα αιτήματα του '68.

Παρ' όλο που αυτά τα δύο κόμματα είχαν ξεπεραστεί εντελώς το '68, το '72 βγάζουν το *Κοινό Πρόγραμμα* με τίτλο: «Ν' αλλάξουμε ζωή».

Κατάλαθαν ότι αν δεν έδιναν μια πολιτική απάντηση στα αιτήματα του '68 η έκρηξη θα μπορούσε να επαναληφθεί.

Και έτσι κατέλαθαν το πεδίο πολύ γρήγορα έχοντας βέβαια και τη δυνατότητα να το κάνουν. Το κοινό πρόγραμμα που πρόσφεραν στη γενιά του '68 λειτούργησε σαν σανίδα σωτηρίας. Είδαμε ένα πολύ μεγάλο αριθμό αριστεριστών ν' αναγνωρίζεται στο *Κοινό Πρόγραμμα*.

Εδώ πρέπει να εντάξουμε και την είσοδο πολλών παλιών αριστεριστών στα υπουργικά επιτελεία μετά το '81.

Για πολλούς το *Κοινό Πρόγραμμα* ήταν ένα μέσο να σωθεί η ελπίδα του '68 μέσα από κανάλια διαφορετικά, μέσα από μια εκλογική στρατηγική.

Να επιστημάνω εδώ την επιδεξιότητα του Σοσιαλιστι-

κού Κόμματος, που υιοθέτησε πολλές από τις αξίες και τα συνθήματα του '68, κυρίως όσα είχαν σχέση με δικαιώματα, ελευθερίες κλπ.

Η διαδικασία αυτή έδωσε ώθηση σε πολλές κινήσεις που αφορούσαν περισσότερο τον καταπιεστικό παρά τον εκμεταλλευτικό χαρακτήρα του καπιταλιστικού συστήματος. Και έτσι για πολλά χρόνια διατηρήθηκαν πολύ ισχυρά αυτόνομα κοινωνικά κινήματα όπως το γυναικείο, των ομοφυλοφίλων, των μεταναστών που κράτησαν το χαρακτήρα του Μάη του '68. Τελικά, όμως απορροφήθηκαν από τα μεγάλα κόμματα, κυρίως από το σοσιαλιστικό.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Ποια επίπεδα θα ξεχωρίζατε στην πολιτική μετά το '68;

ΚΡΙΒΙΝ: Οπωσδήποτε το *Κοινό Πρόγραμμα* το '72 ήταν ο πρώτος σταθμός, έδωσε ελπίδα σε πολλούς. Και φυσικά το '81 μεγάλες ποσότητες ελπίδας απελευθερώθηκαν επίσης και πάρα πολλοί από τους παλιούς του '68, χωρίς να τρέφουν αυταπάτη για τον Μιτερράν, πίστεψαν ότι υπήρξε μια ευκαιρία για αλλαγή μέσα από τον κοινοβουλευτικό δρόμο.

Εμείς βέβαια στη Λίγκα δεν είχαμε καμιά ψευδαίσθηση. Από το 1972 ως το '81 είμαστε σ' εντελώς αντίθετη κατεύθυνση, εναντίον της συμμαχίας Σοσιαλιστικού και ΚΚ.

Το '81 όμως διοχετεύσαμε την αντίληψη ότι η νίκη της αριστεράς θα μπορούσε να υποκινήσει λαϊκές κινητοποιήσεις που θα ξεπερνούσαν το Σοσιαλιστικό και το ΚΚ. Κάτι που βέβαια δεν έγινε και αντίθετα απ' ό,τι συνέβη σε άλλες χώρες η αλλαγή στο πολιτικό πεδίο δεν έφερε αντίστοιχη αλλαγή στους κοινωνικούς σχηματισμούς, δεν συνοδεύτηκε από ανάπτυξη του λαϊκού κινήματος αλλά από αναδίπλωσή του.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Έπρεπε να περιμένουμε το '86 για να δούμε ν' αναπτύσσεται ξανά μαζικό κίνημα στη Γαλλία, με τις κινητοποιήσεις των φοιτητών και των σιδηροδρομικών. Υπάρχουν αναλογίες ανάμεσα στο '68 και το '86.

ΚΡΙΒΙΝ: Για μένα το '86 σηματοδοτεί την αρχή μιας νέας περιόδου και ταυτόχρονα το τέλος των χρόνων του '60. Το κίνημα του '86 παίρνει καταρχήν εντελώς διαφορετικές μορφές και επιπλέον εντάσσεται σε διαφορετικό κοινωνικό πλαίσιο και εννοώ την οικονομική κρίση που δεν υπήρχε το '68.

Σε συνθήκες κρίσης όμως παράγεται μια αντίθεση κλασική, αντί δηλαδή ν' αναπτυχθεί το εργατικό κίνημα, παίρνει θέσεις αμυντικές. Σ' αυτό το σημείο θρискόμαστε το '86 και έχει ενδιαφέρον να δούμε τι μήνυμα φέρνουν οι φοιτητικές και οι εργατικές κινητοποιήσεις.

Εγώ πιστεύω ότι παρ' όλο που δημόσια πήραν ένα χαρακτηρισμό λιγότερο πολιτικό, στο βάθος κουβαλούν το μήνυμα του '68, εμφορούνται από τις ίδιες προσδοκίες: κοινωνική δικαιοσύνη, ισότητα, αλληλεγγύη, συνειδητή ή ασυνείδητη αμφισβήτηση των αξιών του νεο-φιλελευθερισμού. Αλλά καθώς έχει προϋπάρξει η αποτυχία του '68 και η απογοήτευση που επέφερε, αυτό το κίνημα αποκρυσταλλώνεται σε διεκδικήσεις θα λέγαμε συντεχνιακές.

Το σύνθημα σ' όλες αυτές τις κινητοποιήσεις είναι περίπου ότι: αγωνιζόμαστε για μικρά πράγματα όπου ξέρουμε ότι μπορούμε να νικήσουμε. Αυτό έχει ως συνέπεια την άρνηση κάθε διεκδίκησης που υπερβαίνει τις δυνατότητες του κινήματος και που απαιτεί την παρέμβαση του «πολιτικού». Οι άνθρωποι μάχονται λοιπόν για μικρά πράγματα αλλά πάνε μέχρι το τέλος.

Για παράδειγμα: οι φοιτητές είχαν ως αίτημα ν' αποσυρθεί ένα νομοσχέδιο.

Όταν το κερδίζουν, αποσύρονται. Αυτό είναι ένα νέο στοιχείο που φανερώνει εκπληκτική πολιτική ωριμότητα.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Χωρίς όμως συγκεκριμένη πολιτική ταυτότητα...

ΚΡΙΒΙΝ: Είναι αλήθεια ότι οι περισσότεροι από τους φοιτητές που συμμετείχαν στις κινητοποιήσεις δεν αναγνωρίζονται σε κόμματα ή οργανώσεις της αριστεράς. Οπωσδήποτε όμως τα αιτήματά τους τοποθετούνται στη λογική της αριστεράς. Ένα νέο στοιχείο σ' αυτές τις κινητοποιήσεις είναι ότι θρискόμαστε αντιμετώπι με μια άλλη διάσταση πολιτικοποίησης. Πάρα πολλοί απ' όσους συμμετέχουν σ' αυτές τις κινητοποιήσεις απορρίπτουν την πολιτικάντικη πολιτική αλλά παρ' όλα αυτά κατεβαίνουν στο δρόμο, ζητούν την παραίτηση ενός υπουργού, έχουν δηλαδή πολιτικές διεκδικήσεις. Κάνουν πολιτική απορρίπτοντας την επίσημη έκφρασή της.

Από εκεί προέρχεται και η νέα μορφή οργάνωσης αυτών των αγώνων.

Μια λέξη που απέκτησε μαγικό περιεχόμενο στη Γαλλία τα δύο τελευταία χρόνια είναι η λέξη *συντονιστική επιτροπή* που επιτρέπει στους απεργούς να έχουν πλήρη έλεγχο του αγώνα τους και που φανερώνει βέβαια τη δυσπιστία απέναντι στις παραδοσιακές συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Η αυτο-οργάνωση δεν υπήρχε το '68, όπως δεν υπήρχε βέβαια και άμεση δημοκρατία. Τώρα σε κάθε απεργιακή κινητοποίηση ξεπηδάει μια συντονιστική επιτροπή.

Αυτό που έγινε τον περασμένο χρόνο σημάδεψε την εργατική νοοτροπία και το θεωρώ πάρα πολύ σημαντικό.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Θα οδηγήσει όμως σε μια καινούρια πολιτική έκφραση;

ΚΡΙΒΙΝ: Αυτό είναι το μεγάλο πρόβλημα. Γιατί υπάρχει ένα χάσμα ανάμεσα στη νεολαία, στους εργαζόμενους που αναπτύσσουν μια καινούρια δυναμική και σε ό,τι μπορούν να προσφέρουν τα κλασικά πολιτικά σχήματα.

Σ' αυτό το πλαίσιο θεωρώ ενδιαφέρον το φαινόμενο της εμφάνισης δυνάμεων με διαφορετικές αφετηρίες που συσπειρώνονται γύρω από την υποψηφιότητα Ζυκέν.

Γιατί ανταποκρίνονται στις προσδοκίες για μια άλλου τύπου πολιτική, εντάσσονται στην αντικαπιταλιστική λογική και μπορούν να προσελκύσουν όσους έχουν απογοητευθεί από τα κλασικά πολιτικά σχήματα.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Είναι εύκολο με όλη την εργατίστικη παράδοση της αριστεράς στη Γαλλία να δημιουργηθεί ένας τρίτος πόλος;

ΚΡΙΒΙΝ: Αυτό είναι το πρόβλημα που έχουμε όλοι όσοι υποστηρίζουμε την υποψηφιότητα Ζυκέν.

Πολλοί είναι εντυπωσιασμένοι από το παράδειγμα των Πράσινων στη Γερμανία, άλλοι αναρωτιούνται εάν μπορεί να γίνει κάτι αντίστοιχο με δεδομένη τη γαλλική εργατίστικη παράδοση. Είμαστε όμως σε αναζήτηση ενός νέου μοντέλου.

Εμείς στη Λίγκα δεν έχουμε απορρίψει την ιδέα ενός κόμματος που όμως δεν θα έχει τίποτα από τα καθιερωμένα γραφειοκρατικά σχήματα.

Εκείνο που θέλουμε να φτιάξουμε είναι μια οργάνωση που να παλεύει για τη δημοκρατία και το σοσιαλισμό χωρίς όμως ν' απομακρύνεται από τα κοινωνικά κινήματα.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Ακριβώς επειδή υπάρχει αυτή η δυσπιστία προς τα κόμματα, ειδικά στους νέους, δεν θα μπορούσε να υιοθετηθεί ένας αντίστροφος δρόμος, να δοθεί δηλαδή ώθηση στα κοινωνικά κινήματα τα οποία κάποια στιγμή θα συγκλίνουν κάτω από μια κοινή πολιτική πλατφόρμα;

ΚΡΙΒΙΝ: Όταν προσπαθούμε να δημιουργήσουμε μια πολιτική οργάνωση υπάρχει η ανάγκη συνεπούς στρατηγικής, πιο μακροπρόθεσμης. Αυτό που έλειπε το Μάη του '68. Και το σχήμα των επιτροπών αγώνα δεν παρέχει αυτή τη δυνατότητα.

Πιστεύω ότι είναι αναγκαία μια πολιτική οργάνωση που να μην είναι απλώς αντανάκλαση των κοινωνικών κινήματων αλλά να έχει την ικανότητα να πηγαίνει πιο μπροστά, να προβλέπει, να εκπορεύει στρατηγική, να προτείνει πράγματα στο κίνημα, να χαράζει προοπτικές.

Όλα αυτά χρειάζονται μια ανάλυση, κατευθυντήριες, ένα μπούσουλα στο μέτρο που η επανάσταση δεν έρχεται αυτόματα. Εγώ τουλάχιστον έτσι πιστεύω.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Ας πούμε ότι φτιάχνεται ένα κόμμα όπως οι Πράσινοι. Σ' ένα τέτοιο σχηματισμό δεν είναι αναπόφευκτο να συσπειρώνονται δυνάμεις που δεν έχουν την ίδια ιδεολογική αφετηρία;

ΚΡΙΒΙΝ: Σ' αυτή την περίπτωση υπάρχει μόνο δυνατότητα συνεργασίας και όχι συγχώνευσης. Το παράδειγμα των Πράσινων είναι ενδεικτικό. Πρόσφεραν πολλά, ήταν η απάντηση σε μια ενσωματωμένη στο σύστημα σοσιαλδημοκρατία αλλά τώρα θρίσκονται σε κρίση. Γιατί αντιμετώπιζον τέτοια προβλήματα που στην αρχή θέλησαν ν'

αποφύγουν, όπως το πρόβλημα της εξουσίας, της συμμετοχής τους στη διαχείριση κλπ.

Εάν στη Γαλλία θα μπορούσαμε ν' αποφύγουμε μια τέτοια αρνητική εξέλιξη δεν το ξέρω. Υποστηρίζω όμως ότι θα πρέπει να είμαστε ανοιχτοί σε διάφορα ρεύματα με μια όμως καθαρότητα ιδεολογική που να μην επιτρέπει συγχύσεις.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Ένας τέτοιος πολιτικός σχηματισμός, εάν προκόψει λ.χ. μετά τις προεδρικές εκλογές από τις δυνάμεις που υποστηρίζουν την υποψηφιότητα Ζυκέν, σε ποιούς άξονες θα στηριχτεί;

ΚΡΙΒΙΝ: Θα πρέπει να ξεκινήσουμε από μια πολύ ακριβή ανάλυση της κατάστασης του καπιταλισμού, της κοινωνίας μας, του συσχετισμού των δυνάμεων ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές τάξεις. Θα πρέπει να επιμείνουμε ακόμη στον προσδιορισμό της έννοιας της εργατικής τάξης σήμερα, γιατί πιστεύω ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια πολύ σημαντική αύξηση αν όχι της παραγωγικής εργατικής τάξης που είναι σε υποχώρηση, αλλά σε μια αύξηση σημαντική του προλεταριάτου με τη μαρξιστική έννοια του όρου. Και εκεί συμπεριλαμβάω όχι μόνο τους χειρώνακτες εργάτες αλλά και όσους έμμεσα συνδέονται με την παραγωγή υπεραξίας.

Υπάρχει μια μαζική είσοδος στο προλεταριάτο νέων στραμάτων, και παράλληλα μια υποχώρηση των εργατών κλασικού τύπου σε όλες τις χώρες του ανεπτυγμένου καπιταλισμού.

Είναι μια εξέλιξη που το ΚΚ δεν συνέλαβε και σ' αυτό αποδίδω τη φθορά του.

Σ' αυτές τις κοινωνικές κατηγορίες συμπεριλαμβάω και τους ανέργους, διαφωνώ όμως με τη θεωρία της κοι-

νωνίας δύο ταχυτήτων γιατί πιστεύω ότι η εργοδοσία δεν έχει συμφέρον να παγιώσει αυτή την κατάσταση.

Ένα άλλο κεφαλαιώδες ζήτημα για μένα είναι η σοσιαλιστική επανάσταση. Πιστεύω, και όχι από δογματισμό, στην έννοια της επαναστατικής κρίσης, γιατί η μέχρι τώρα εμπειρία αποδεικνύει ότι η μετάβαση στο σοσιαλισμό δεν γίνεται μέσα από διαδοχικές δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις.

Χωρίς να απορρίπτω –αλλιώς δεν θα ήμουν αριστεριστής– την ιδέα της «συσσώρευσης» τέτοιων μεταρρυθμίσεων, οικονομικών και κοινωνικών, που οικοδομούν μέσα από διεκδικητικές κινητοποιήσεις την εργατική συνείδηση, θεωρώ ότι η αστική τάξη δεν θα επιτρέψει ν' αναπτυχθούν όλες αυτές οι μεταρρυθμίσεις σε βάρος της κυριαρχίας της και έτσι κάποια στιγμή θα υπάρξει αντιπαράθεση δυνάμεων, αυτό που αποκαλούμε επαναστατική κρίση.

Εάν δεν είμαστε προετοιμασμένοι για ένα τέτοιο ενδεχόμενο τότε θ' αντιμετωπίσουμε καταστάσεις ανάλογες με αυτήν της Χιλής.

Θεωρώ λοιπόν απαραίτητο για έναν πολιτικό οργανισμό που επαγγέλλεται τη σοσιαλιστική αλλαγή να έχει αναλύσει σ' όλες τους τις λεπτομέρειες τέτοιες έννοιες όπως η επαναστατική κρίση, η ρήξη με τον καπιταλισμό και ακόμη την έννοια του κράτους. Για μένα δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το καπιταλιστικό κράτος πρέπει ν' ανατραπεί και ν' αντικατασταθεί από ένα κράτος στην υπηρεσία των εργαζομένων. Στην προοπτική αυτού που αποκαλούμε αυτοδιαχειριζόμενο σοσιαλισμό.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: Η λογική λοιπόν της συμμετοχής, της συνδιαχείρισης που υποστηρίζεται από άλλες δυνάμεις της αριστεράς σας βρίσκει αντίθετο.

ΚΡΙΒΙΝ: Ναι, είμαι αντίθετος με κάθε μορφή συνδιαχείρισης με το καπιταλιστικό κράτος. Πιστεύω όμως ότι πρέπει να υποκινούμε μορφές αυτο-οργάνωσης που βοηθούν στη συνειδητοποίηση της έννοιας της αυτοδιαχείρισης. Δεν είμαι υπέρ της συνδιαχείρισης στα εργοστάσια αλλά υπέρ της επιβολής συλλογικού δημοκρατικού ελέγχου όπου οι εργαζόμενοι θα έχουν αποφασιστικό ρόλο στην παραγωγή: τι παράγουμε και πώς. Όχι όμως υπέρ του να διοικούν μαζί με τους εργοδότες.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Τέτοια σχήματα δεν είναι ουτοπικά στη σημερινή Γαλλία;*

ΚΡΙΒΙΝ: Χρειάζεται μια δόση ουτοπίας για να είναι κανείς επαναστάτης! Στη Γαλλία έχουμε δοκιμάσει όλα τα σχήματα και όλα έχουν αποτύχει. Από την άκρα δεξιά του Πεταίν, έως την ρεφορμιστική αριστερά. Άρα, δεν υπάρχει η ανάγκη ενός καινούριου μοντέλου;

Σήμερα έχουμε δείγματα νέων κοινωνικών κινήματων, όπως λ.χ. είναι το αντιρατσιστικό, που αποδεικνύουν ότι υπάρχει αίτημα ισότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης, διεύρυνσης των δικαιωμάτων.

Αυτές είναι αναζητήσεις που έχουν αναπτυχθεί μέσα από την εμπειρία της κρίσης.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Βλέπετε, λοιπόν, μέσα από την ανάπτυξη όλων αυτών των κινήματων ν' αναδύεται μια νέα αριστερά;*

ΚΡΙΒΙΝ: Η ανάγκη μιας αξιόπιστης επαναστατικής αριστεράς είναι προφανής. Αλλά για τη δημιουργία της απαιτούνται συζητήσεις προγραμματικές σε βάθος. Εάν το πείραμα Ζυκέν πετύχει μπορεί να γίνει μια ανακατάταξη

ιστορική που να οδηγήσει σ' αυτό που εμείς αποκαλούμε ανασύνθεση του εργατικού κινήματος που σήμερα θρίσκεται σε κατάσταση αποσύνθεσης.

Μας το δείχνουν φαινόμενα όπως η κρίση στο ΚΚ, η αδυναμία του Σοσιαλιστικού Κόμματος να διεισδύσει στην εργατική τάξη, η κρίση του συνδικαλιστικού κινήματος, η άνοδος του Εθνικού Μετώπου που έφτασε να έχει το ίδιο ποσοστό με το ΚΚ.

Υπάρχουν όμως στη Γαλλία ακόμη μετέωρα τα αιτήματα του '68. Εάν βρεθεί μια δύναμη που να λειτουργήσει ως καταλύτης και να επιτρέψει την έκφρασή τους με αξιοπιστία και αποτελεσματικότητα τότε ασφαλώς θα προκύψει μια νέα αριστερά. Αυτό είναι το στοίχημα της κίνησης Ζυκέν.

ΑΦΕΝΤΟΥΑΗ: *Ποια είναι τα συναισθήματά σας, οι σκέψεις σας καθώς πλησιάζει η εικοστή επέτειος του Μάη του '68;*

ΚΡΙΒΙΝ: Σκέφτομαι, όχι με θυμό, αλλά με συγκατάθεση όσους πέρασαν από την άλλη πλευρά, μερικοί μάλιστα τελείως από την άλλη πλευρά. Όλους εκείνους που βλέπουν πια τα πράγματα πολύ μονόπλευρα, που έχουν εγκαταλείψει τις ιδέες του Μάη...

Όμως δεν θέλω να παίζω το ρόλο του παλιού πολεμιστή, τον απεχθάνομαι αυτό το ρόλο.

Πιστεύω ότι ο Μάης ήταν η πρώτη επαναστατική εμπειρία σε μια χώρα αναπτυγμένου καπιταλισμού.

Υπάρχουν πάντοτε διδάγματα από αυτήν που αν τ' αναλύσουμε ίσως οδηγηθούμε σ' ένα πετυχημένο '68, παρ' όλο που δεν πιστεύω ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται!